

DE LICHTE VOORDE

periodiek van de
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE

Schoenfabriek H.B. Sterenborg, omstreeks 1965

Themanummer Leerindustrie te Lichtenvoorde

No. 37
maart 1998
ISSN: 0927-6688

Bij de afbeelding op de voorkant:

Voormalige Schoenfabriek H.B. Sterenborg aan de Nieuwe Maat, omstreeks 1965.
Het bedrijf was toen al gesloten. (coll. G.J.A. Eppingbroek)

“De Lichte Voorde” is een half-jaarlijkse uitgave van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. De vereniging stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van onze gemeente in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen.

De redactie van ‘De Lichte Voorde’ bestaat uit:
I.H.H.M. Gregoor-Boschker, N.J.M. Adema Mzn, A.J. Vos en G.A.Th.M. Nijs

Inhoud

Voorwoord van de redactie	Blz. 2
Leerindustrie te Lichtenvoorde (vervolg op <i>De looierij en leerwerkende industrie in Lichtenvoorde</i> in het vorige nummer)	Blz. 3
Aankondiging boek Rivaliteit Lichtenvoorde - Groenlo	Blz. 69
Lezing 'Schoenmaker, een ambacht toen en nu'	Blz. 70
Excursie Textilmuseum Bocholt	Blz. 71
Lezing mevrouw Beskers	Blz. 71
Aanwinsten bibliotheek	Blz. 73
Aanwinsten foto- dia-archief	Blz. 74
Aanwinsten museale voorwerpen	Blz. 75
Personalia	Blz. 76

Voorwoord van de redactie

De Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde stelt zich ten doel het onderzoek naar de geschiedenis van onze gemeente in de breedste zin van het woord te stimuleren en te bevorderen. Als men zich daarbij zou beperken tot informatie uit archieven, dat kan dat de beschrijving ervan saai en droog maken. Foto's, interviews en andere mondelinge informatie kunnen echter bijdragen aan de levendigheid. Sterker nog: ze zijn vaak een zeer belangwekkende aanvulling.

Levendigheid is nodig, wil men van geschiedenis niet iets "doods" maken. Saaie en droge feiten wekken weinig interesse. Wil de vereniging deze levendigheid stimuleren, moeten teksten interessant en leesbaar zijn. De veel menselijker gegevens van interviews kunnen die "naakte" cijfers en feiten wat aankleden, zodat ze inzichtelijker worden voor lezers van nu. Zo zullen jonge lezers zich bij droge statistieken over de jaren vijftig moeilijk iets kunnen voorstellen. Een interview van een "vijftiger" (of zestiger?) die als "ooggetuige" deskundig is, kan dan al heel wat verduidelijken. Ouderen kunnen dus veel informatie en illustratiemateriaal leveren. Maar hun geheugen is kwetsbaar, dus moet die informatie op tijd op schrift of band vastgelegd worden voor generaties na ons, wat uiteindelijk een beter begrip en inzicht in de historie bevordert.

De geschiedenis van Lichtenvoorde in de laatste twee eeuwen is ondenkbaar zonder de nijverheid en industrie waarbij leer de grondstof is. In de archieven en statistieken vinden we daarover nogal wat cijfers. Gelukkig zijn er nog mensen die deze dode cijfers kunnen verlevendigen door te vertellen wat een en ander concreet betekende voor het dagelijks bestaan. De tentoonstellingen rond de leerindustrie, die door enthousiaste leden van onze vereniging in het gemeentehuis zijn opgezet, zijn dus een geslaagde poging een en ander aanschouwelijker te maken. De huidige tentoonstelling loopt nog tot juni! Er was veel tijd gestoken in organisatie en archiefwerk. Toen er behoefte bleek aan een beschrijvende folder, is deze "ongemerkt" uitgegroeid tot een tweetal lijvige artikelen in "De Lichte Voorde". Het eerste stond in het vorige nummer, getiteld *De looierij en leerwerkende industrie in Lichtenvoorde*. Het tweede, *Leerindustrie in Lichtenvoorde*, vult zelfs dit hele nummer. De auteurs, H. Bennink, G. Eppingbroek en mevrouw I. Gregoor-Boschker, hebben getracht een overzicht te geven van de alle fabrieken en werkplaatsen die voortkomen uit de oude huisnijverheid. Er is veel archiefwerk voor gedaan en er zijn veel mensen geïnterviewd. Die interviews en een groot aantal foto's maken de cijfers en feiten in het artikel zeer leesbaar. Ongetwijfeld zal er informatie ontbreken. De auteurs verzoeken daarom lezers die dit artikel kunnen aanvullen, contact op te nemen met de heer G. Eppingbroek. Zijn adres vindt U op de achterkaft van dit nummer.

In dit themanummer was dus geen plaats meer voor andere artikelen. U vindt echter wel een los vel over een plan voor een publicatie over de rivaliteit tussen Lichtenvoorde en Groenlo. Juist hierbij zijn (mondelinge) verhalen en anekdotes de belangrijkste bron van informatie. De schrijvers doen dan ook een beroep op U om met zulke verhalen te komen. Ook foto's zijn welkom. Wij willen dit graag ondersteunen, want wij zouden het uiteraard jammer vinden, als in het boek de zaken slechts van één kant (de Grolse, dus!) belicht worden. Daarom hopen wij, dat U iets kunt bijdragen aan een objectieve beschrijving van dit interessante en vaak ludieke aspect van de geschiedenis van onze gemeente(n).

Namens de redactie,

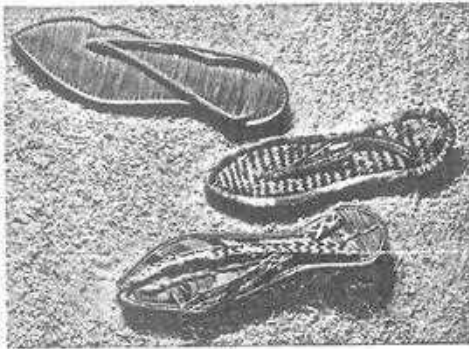
Nic Adema Mzn

Leerindustrie te Lichtenvoorde

vervolg op *De looierij en leerverwerkende industrie in de Lichtenvoorde*

Inleiding

Waar en wanneer men voor het eerst begonnen is met dragen van enigerlei vorm van schoeisel is niet bekend, maar dat er al in de oudheid voetbekleding gebruikt werd, weten we wel.

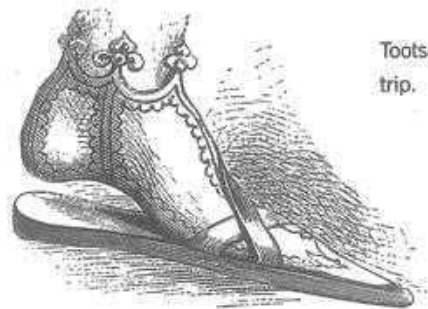
Egyptische sandalen.

Dit diende toen vooral om de voeten te beschermen tegen scherpe en ruwe oppervlakken. Op afbeeldingen van oude volken als Grieken en Egyptenaren zien we reeds het gebruikte schoeisel. Ook in minder hoge beschavingen gebruikte men vaak een vorm van voetbescherming b.v. door middel van delen van geprepareerde huiden (provisorisch leer).

Naarmate de beschaving van de diverse volkeren vorderde, kon men ook aan het door hen gebruikte schoeisel veranderingen waarnemen. De schoenen werden sierlijker en er kwam een veelheid aan vormen,

waarbij weer ieder volk zijn eigen kenmerken had. Ook was in het schoeisel het onderscheid in levensstandaard duidelijk te onderkennen. Bovendien had ieder tijdperk, net als nu, zijn eigen mode vooral vanaf de veertiende eeuw. Voordien was de schoen over het algemeen nauwsluitend en vrij spits toelopend. Versiering werd naar eigen believen aangebracht of was toeval.

Tegen het einde van de veertiende eeuw werden de neuzen van de schoenen steeds langer. Zo lang zelfs dat Kerk en Staat zich ermee gingen bemoeien, vanwege de uitwassen die ontstaan waren. Dit verschijnsel in de schoenmode noemde men snavel-, gebekte- of tootschoen. Aan het begin van de Renaissance, tegen het einde van de 15de eeuw, kwam er een andere mode, men wilde toen een minder knellend omhulsel om de voet en dit mondde uit in een volkomen tegenovergestelde vorm, een brede schoen met zo weinig mogelijk bedekking. In de 15de eeuw viel ook de zgn. Spaanse mode op. In de 17de eeuw ging de laars een belangrijke rol spelen. Zo had ieder tijdperk, ook op het gebied van de schoenmode, specifieke kenmerken.

Tootschoen met pattin of trip.

We onderkennen in het schoeisel een aantal basistypen, die zijn ontstaan vanwege hun verschillende beschermfuncties.

De sandaal

Dit type schoen is gemaakt om uitsluitend de voetzool te beschermen. Hij bestaat uit een zool die middels riempjes of bandjes aan de voet wordt gebonden.

HISTORISCH SCHOEISEL.

VAKBLAD
 VOOR DE
SCHOENMAKERIJ
 EN DEN
SCHOENHANDEL

43^e JAARGANG
 No. 45 — 1932,
 UITGEVERS-M.A. „C. MIEBET“ N.V.
 ROTTERDAM.

Italiaansche Patine

Tonkinesesche mull

Duitsche schoen

Schoen uit den tijd van Lodewijk XIV

Chinesesche schoen

Chinesesche schoen

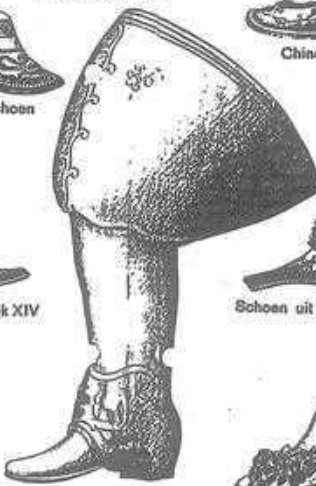
Indische Patine

Pompadour schoen.

Schoen u. d. t. v. Catharina de Medici

Schoen uit den tijd van Hendrik II

Kinderschoen

Schoen uit den tijd van Lodewijk XIV

Schoen uit den tijd van het Keizerrijk

Mull uit den tijd van Lodewijk XIV

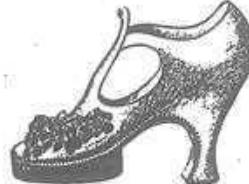
Kinderschoen

Perzische schoen

Schoen uit den tijd van Lodewijk XIII

Italiaansche schoen

Oortogalears

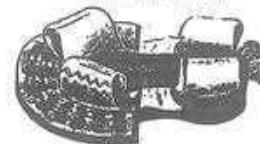
Gilde-schoen

Vlaamsche schoen.

Sandaal

Indische schoen

Perzische schoen

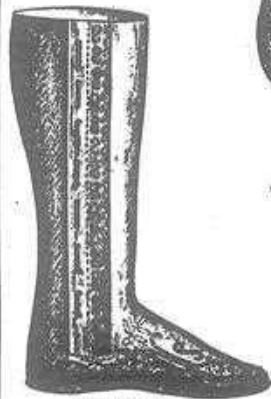
Hofschöen

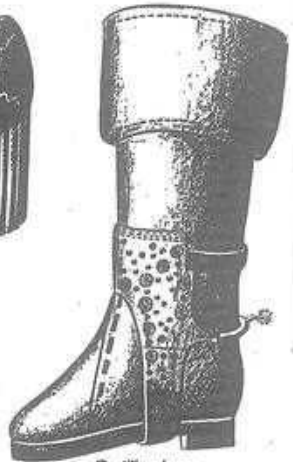
Damesschoen XIV eeuw

Pauselijks schoen

Turksche laars

Postiljon-laars

De opank

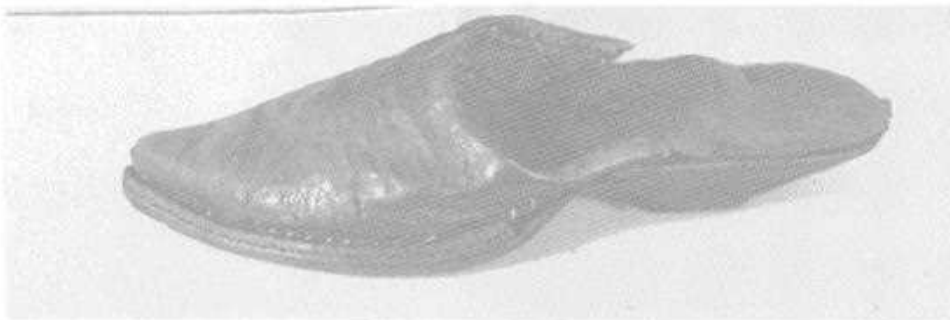
Deze vorm bestaat uit een rechthoekige zool, die bij de hiel en de tenen is samengeplooid en op deze manier om de voet gevoegd wordt. Hij biedt bescherming voor zowel de zool als de zijkant van de voet. Hij wordt op z'n plaats gehouden door middel van een vlechtwerk. Tot deze vorm behoort ook de indiaanse mocassin.

Opank uit Joegoslavië.

De muil

De muil bestaat uit een zool met daaraan bevestigd het bovenleer, dat alleen de tenen en de wreef bedekt. De hiel blijft onbedekt.

Hier een muiltje uit begin achttiende eeuw, gevonden op 16 januari 1993 bij een opgraving in Harreveld. (coll. V.O.L.)

De schoen

Dit type schoeisel bestaat uit een zool met bovenwerk. Het bovenwerk van de schoen is geheel gesloten en heet schacht.

De laars

Bij deze vorm is de schacht van de enkel tot de knie verhoogd. Dit schoentype overheerst in de noordelijke gebieden van Europa en in het Aziatische Hoogland. Bij de schoen en de laars is de hoogte van de schacht afhankelijk van het klimaat of het beroep van de drager.

Middeleeuwse enkel-laars, ± 1300.

Kinderklompje uit Frankrijk, ± 1935.

De klomp

In zeer waterrijke gebieden werd veelal de voorkeur gegeven aan hout als materiaal om schoeisel van te maken. De klomp laat niet gemakkelijk water door en isoleert goed, zodat de voet warm blijft. Hij werd vroeger wel gedeeltelijk van hout gemaakt en afgewerkt met leer, later geheel van hout.

De productiemethode

De schoenmakerij is een ambachtelijk gebeuren, totdat in 1880 de machines komen. Van oudsher naait de schoenmaker de schoendelen met de hand aan elkaar.

Gedurende de zeventiende, achttiende en een deel van de negentiende eeuw werd weinig aandacht besteed aan een goede pasvorm. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw kwam hier echter verbetering in. De leesten werden meer naar de voetvorm gemodelleerd en dus kwamen er ook leesten voor de linker- en de rechervoet. Ook het bovenwerk werd aangepast aan de vorm van de voet. De delen van de schacht werden nu gesneden in een linker- en een rechtermodel.

In de negentiende eeuw werd de schoen als volgt gemaakt; eerst werden de verschillende delen van de schacht (voorblad, neus, zijpand en hiel) met de hand aan elkaar genaaid, tenminste tot 1852. Daarna gebeurde dat ook wel met de stikmachine. Vervolgens werd op de onderkant van de leest een binnenzool aangebracht. Hierna spande de schoenmaker de schacht over de binnenzool en zette hij deze tijdelijk vast met lange spijkers. De schacht werd nu, samen met een leren rand, op de binnenzool vastgenaaid. Dit heet het binnennaaien. De lange spijkers konden dan verwijderd worden, waarna de loopzool bevestigd werd door deze op de leren rand te naaien of te pinnen. De zijkanten van de loopzool werden glad geschraapt met schrooimessen, geveerd, met was bestreken en uitgepoetst.

Schrijver dezes herinnert zich, dat hij deze laatste werkzaamheden vroeger vaak voor zijn vader heeft moeten doen, toen die thuis nog schoenen repareerde (het verzolen).

Met de komst van de machines krijgt de productie van schoenen een bedrijfsmatig karakter, vooral toen in 1910 *de zwikmachine* zijn intrede deed. Met behulp van deze machine werd de schacht over de leest en de binnenzool getrokken en met behulp van kleine puntige nageltjes (*tacksen*) vastgespijkerd.

Ook *de doornaaimachine* werd omstreeks die tijd in gebruik genomen, deze machine imiteerde het vroegere handnaaien voor het bevestigen van de loopzool op de gezwikte schoen.

Nog meer machines deden hun intrede: *de stansmachine* voor het uitsnijden van het leer en *de glättmachine*, voor het gladmaken van de zool.

DE SCHOENMAKER.

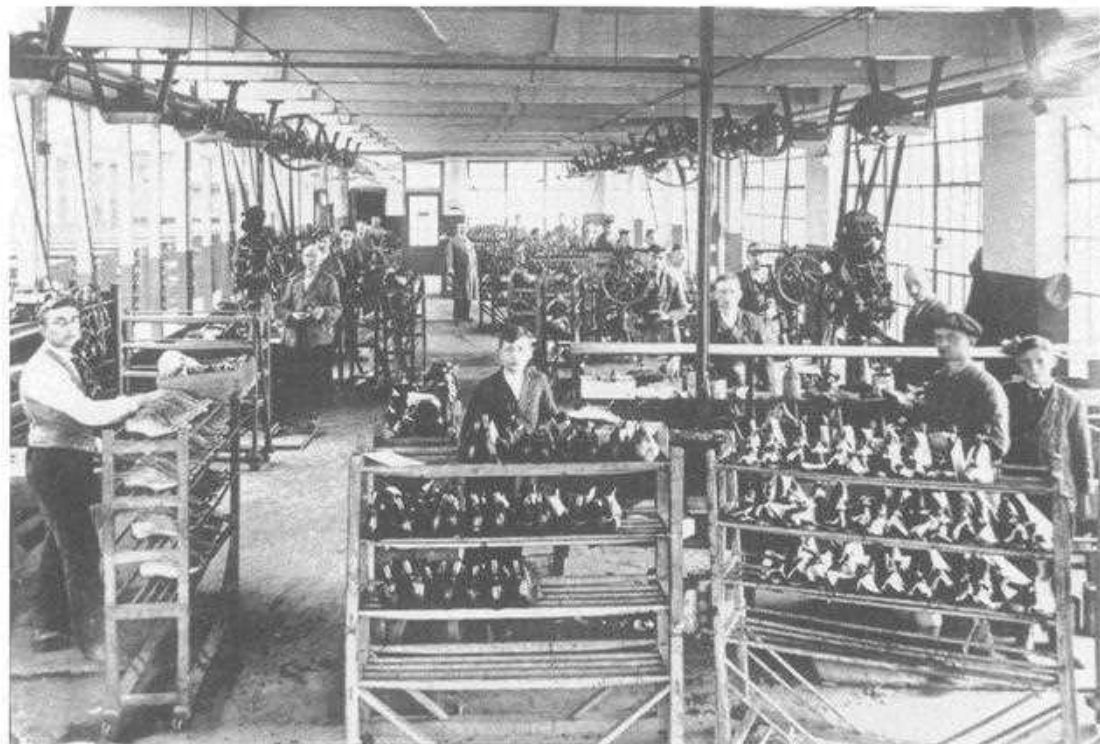
Zie op het middel niet, Maar daar het om geschied.

De voet befluit zich in de schoen,
Doch 't is niet om de schoen te doen;
Maar, om den weg daar meê te treden:
De ziel woont wel in vlees en bloed,
Maar 't zy haar, als de schoen den voet,
Om meê te gaan naar 't land van vreden.

De schoenmaker uit Het menselyk bedryf, door Johannes en Caspaares Luiken 1694, Amsterdam.

Omstreeks 1950 kwam *de lijmzwikmachine*, die het gebruik van de tacks en de draad verving. Lijm blijkt als hechtmateriaal zoveel voordelen te hebben, dat de schoenfabricage tegenwoordig bijna niet meer mogelijk is zonder gebruik van kleefstoffen.

De afdeling zwikkerij van schoenfabriek H.B. Sterenborg met onder andere Cornelis van Eeten (links) en Cornelis van Wijngaarden (rechts).

Waarom schoenindustrie in Lichtenvoorde?

De bevolking in het gebied rond het "stadje" Lichtenvoorde leefde in vroeger eeuwen in hoofdzaak van landbouw en veeteelt, het z.g. gemengde bedrijf. Daarnaast werd er nog wat turf gestoken. In tegenstelling tot enkele omliggende gebieden, waar meer grootgrondbezit voorkomt, heeft Lichtenvoorde veel klein tot zelfs versnipperd grondbezit met veel keuterboertjes. Dit "kleingrondbezit" is over het algemeen een factor, die de opkomst van fabrieksnijverheid in een streek bevordert, omdat de aanwezigheid van veel arbeidskrachten hiervan het gevolg is.

In 1905 besloeg de woeste grond in de oostelijke gemeenten van de Achterhoek (Aalten, Eibergen, Groenlo, Lichtenvoorde en Winterswijk) ruim 33% van de oppervlakte en in de westelijke gemeenten van de Achterhoek slechts 23%. De bevolkingsdichtheid in de oostelijke gemeenten, met uitzondering van de stad Winterswijk, bedroeg toen 156 inwoners per 100 ha cultuurgrond. In de westelijke gemeenten, zonder de stad Zutphen, was dit toen 106 personen per 100 ha cultuurgrond.

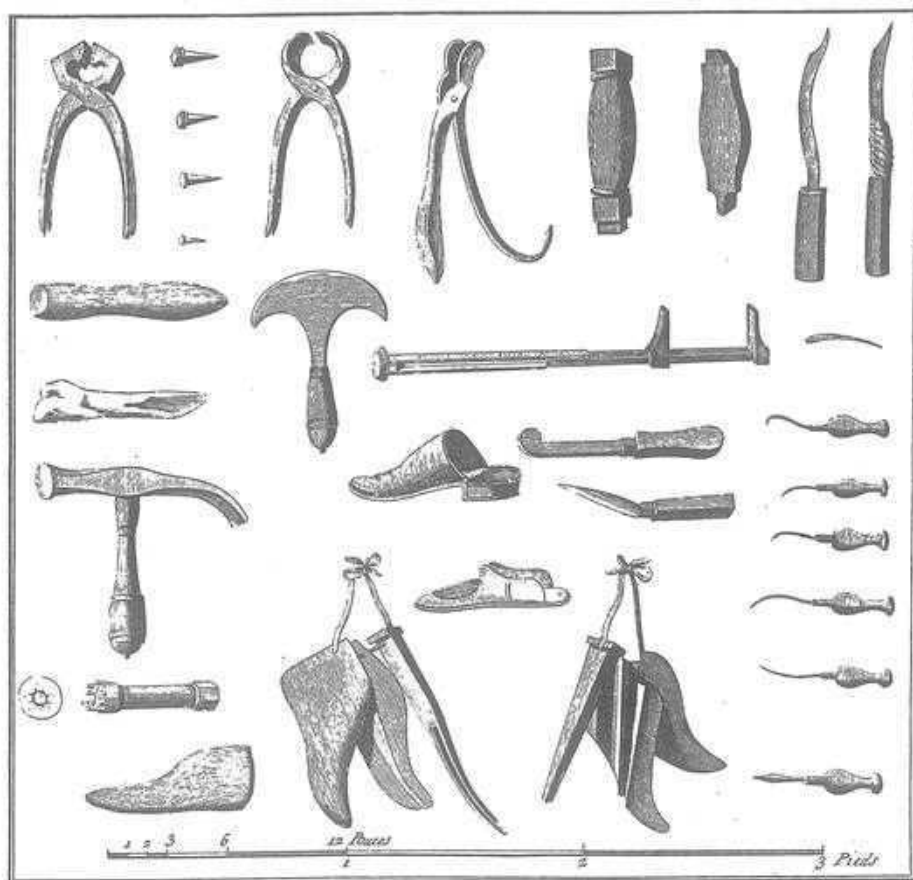
Door deze situatie hadden genoemde oostelijke gemeenten, waar toch de grond zeker niet vruchtbaarder was, een veel grotere bevolkingsdichtheid, waardoor de bevolking van deze streek zich wel móést gaan toeleggen op een nevenberoep of bedrijvigheid om in haar onderhoud te kunnen voorzien. Daardoor was in het oostelijk deel van de Achterhoek het

spinnen, weven, radmaken, klompenmaken, borstels en bezems maken niet van de lucht.

In de omgeving van Lichtenvoorde spitste zich deze huisnijverheid toe op het looien van leer (zie artikel in "de Lichte Voorde" no. 36) en de schoenmakerij. Voor veel kleine landbouwers was de schoenmakerij een druk huisbedrijf geworden en ook in het dorp woonden veel schoenmakers. Soms waren dit al hele bedrijfjes met meerdere mensen in dienst. In Lichtenvoorde kon men toen vaak dit lied horen zingen:

*Te Lichtenvoorde wonen al die schoestersjongens,
Die hebben immer, hebben immer,
Ja al die schoestersjongens
hebben immer goeden zin.
Zij lappen, zij lappen
Zij slaan al op de pin
En al die schoestersjongens hebben immer goeden zin.*

Wat men in de textiel al eerder had zien gebeuren, namelijk concentratie in fabrieken, gebeurde ook hier. Een tweetal ondernemende leerlooiers, trokken van de aanwezige werkkrachten in het dorp profijt door er schoenfabrieken te stichten. In het begin waren dit nog kleine inrichtingen waar een gering aantal vaste krachten werkte. Ook de huis-schoenmakers konden hier hun werk afleveren, want er was ook een schoenhandel aan verbonden. Deze zaken breidden zich uit en steeds meer huis-schoenmakers kregen geregeld werk in de fabriek. Deze overgang vond plaats tussen 1890 en 1910.

De schoenmaker uit de encyclopedie van Diderot en d'Alembert, 18e eeuw.

Huis-schoenmakerijen

Het is interessant om over een aantal decennia een overzicht van de bedrijvigheid in deze bedrijfstak in het dorp Lichtenvoorde te geven. In gemeenteverslagen en andere statistieken werden regelmatig aantallen gegeven. Hieronder volgen een aantal cijfers.

In 1850 vermeldt een gemeenteverslag, dat ruim 100 van de 1906 mannelijke inwoners van de gemeente zich bezig hielden met het schoenmakerswerk, al dan niet als nevenberoep.

In 1866 worden 82 schoenmakerijen en 3 looierijen vermeld.

In 1876 worden 5 looierijen met name vermeld met 14 volwassenen en 11 kinderen in dienst. Er waren toen 70 schoenmakerijen met in totaal 250 arbeiderskrachten, waarvan 50 kinderen.

In 1881 blijken er 5 looierijen met 18 arbeiders en 71 schoenmakerijen met 290 mensen in dienst te zijn.

In 1891 zijn er 5 looierijen met 16 arbeiders en 34 huis-schoenmakerijen met 98 volwassenen en 20 kinderen in dienst.

In 1906 zijn er nog maar 3 looierijen met 8 arbeiders en van de huis-schoenmakerijen zijn er nog 18 over met in dienst 37 mensen. Hoeveel er dan in de schoenfabriek werken, werd niet opgegeven. Maar we zien wel, dat door de schoenfabrieken het aantal huis-schoenmakers daalt.

In 1909, bij de volkstelling, had Lichtenvoorde 4626 inwoners. In de schoenindustrie werkten toen 205 mensen, hiervan waren 13 ondernemers.

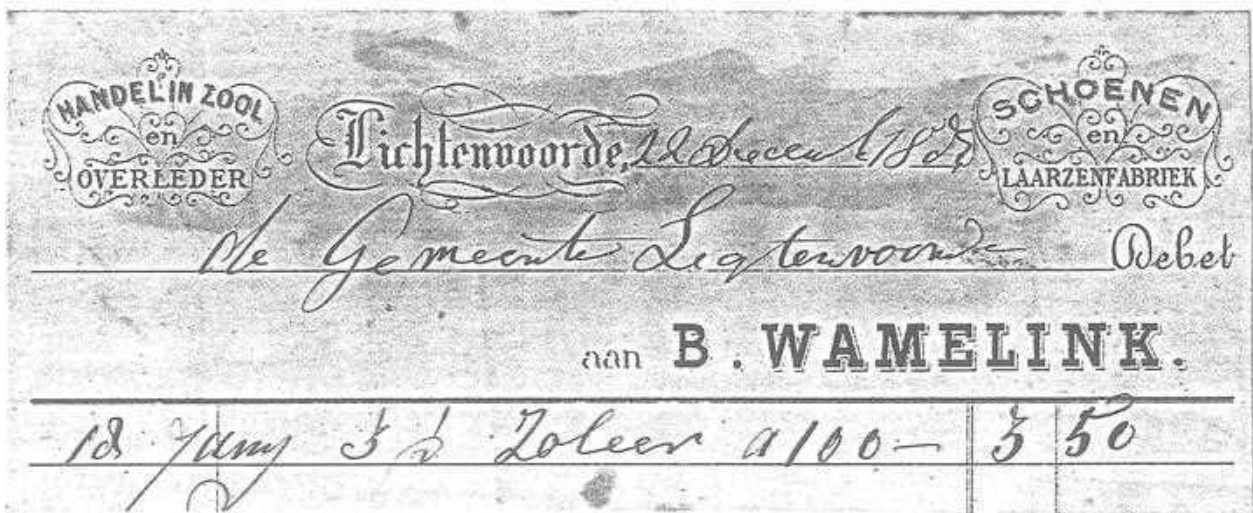
In 1912 zet zich het proces van de afbouw van de huisnijverheid voort. Er was nog één looierij met vier arbeiders en er waren nog twaalf huis-schoenmakers met in totaal 25 mensen aan het werk.

Enige bekende huis-schoenmakerijen rond 1900

Rond 1900 vinden we in Lichtenvoorde o.a. de volgende huis-schoenmakerijen:

Schoenmakersbedrijf Eduard Venderbosch, dit bedrijfje stond bij de hoek Rentenierstraat/ Dijkstraat. Venderbosch had acht mensen in dienst.

Schoenmakersbedrijf B. Wamelink was vanaf 1846 gesitueerd aan de Rapenburgsestraat (nu Kortjes juwelier). In 1901 was dit A. Wamelink, die toen negentien mensen aan het werk had.

II. Nijverheid.

a. Fabrieks- en ambachtnijverheid. (1)

Staat van het getal fabrieken naar soorten, alphabetisch gerangschikt, met opgave voor elke fabriek van den naam van den eigenaar, van het aantal arbeiders naar de kunne, onderscheiden in volwassenen en kinderen van volbragten twaalfjarigen tot volbragten zestienjarigen leeftijd, met aanduiding voor ieder van de geboezigde beweegkracht, het aantal stoomwerktuigen en stoomketels, benevens hun vermogen. (Volgens voorschrift vijfjarig te geven.)

Soort der Fabrieken.	Namen der eigenaars.	Getal arbeiders.				Beweegkracht.	Stoomtuigen.		Ketels.		Aanmerkingen.
		Volwassenen.		Kinderen.			Getal.	Paardenkracht.	Getal.	Paardenkracht.	
		M.	V.	M.	V.						
Stoom-molens	H. Klein Goldewijk	2	-	-	-	1	10	1	-		
Stoom-steen-molens	W. B. Reichman	2	-	-	-	1	10	1	-		
idem.	A. van Nijngorsten	2	-	-	-	1	12	1	-		
Stoom-kransmolens	W. Strausfeld	5	-	-	-	1	15	1	-		
Wolffabriek en wolk	Geba. Kaulhof	6	-	-	-	1	2	1	-		
Fabriek der bevestigingen	L. A. Kaulhof & Co.	45	10	3	5	1	6	1	-		
Stoomgarnfabriek	G. van der Meer	5	1	-	-	1	12	1	-		
Schoonfabriek	H. B. Stenberg	55	1	4	-	-	-	-	-		
Schoonmakerij	A. Wameling	19	-	2	-	-	-	-	-		
Wolffabriek	F. J. A. Kolkman	6	-	2	-	-	-	-	-		

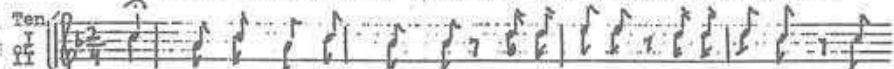
(1) Men zie de toelichting op bladz. 50.

Opgave van de voornaamste ambachten naar soorten, alphabetisch gerangschikt, van elke soort het aantal, benevens van het getal der daarbij gevestigde arbeiders, onderscheiden als hiervooren bij de Fabrieken is vermeld. (Volgens voorschrift 5jarig te doen.)

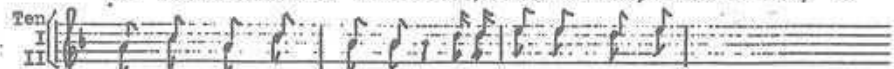
Soort van ambachten.	Aantal van iedere soort.	Getal arbeiders.				Aanmerkingen.
		Volwassenen.		Kinderen.		
		M.	Vr.	M.	Vr.	
Behangver	1	2	-	-	-	
Bakker	15	30	3	1	-	
Blauwveveri	2	3	-	-	-	
Bliklager	3	5	-	-	-	
Broodtmaker	13	16	-	2	-	
Draciers	4	6	-	-	-	
Fluiterijer	25	30	-	-	-	
Horlogemaker	4	4	-	-	-	
Kleermaker	18	20	1	3	-	
Klompemakers	11	22	2	-	-	
Kuiper	1	1	-	1	-	
Leverier	5	17	-	-	-	
Medelant	7	10	-	1	-	
Molenaar	7	14	-	1	-	
Oestlager	2	3	-	-	-	
Schermaker	25	176	-	5	-	
Slager	3	4	-	-	-	
Smit	7	14	-	-	-	
Schilder	4	10	-	2	-	
Schutlager	1	3	-	1	-	
Tabakskwever	2	3	-	-	-	
Timmerlieden	15	30	-	2	-	
Varkenslachters	2	4	-	-	-	
Wever	15	15	-	-	-	
Winkelier	58	70	-	-	-	
Zadelmaker	1	2	-	-	-	

Uit het verslag over 'den toestand der gemeente over den jare 1901'.

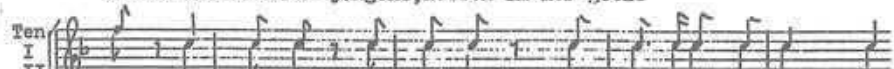
DIE LICHTENVOORD' SE SCHOESTERS

Ten Ten
ff

Die Lichtenvoord'se schoesters, hebben in-mer, hebben in-mer, en

Ten Ten
I II

al die schoesters- jongens, hebben in-mer goeie

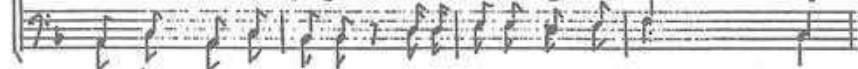
Ten Ten
I II

zin! Zij lampen, zij pap-pen en slaar maar op de pin, zij
Die Lichtenvoord'se schoesters, hebben in-mer, hebben in-mer, en

Bar
Bas

lap-pen, zij pap-pen, en slaan maar op de pin! En
al die schoesters- jongens hebben in-mer goeie zin! Zij

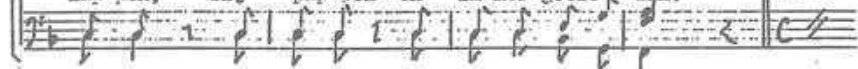
al die schoesters- jongens, hebben in-mer, hebben in-mer en
lap-pen, zij pap-pen en slaan maar op de pin zij

Ritard.

al die schoesters- jongens hebben in-mer
lap-pen, zij pap-pen en in-mer goeie zin!

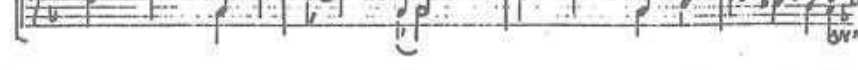
4 maten
piano

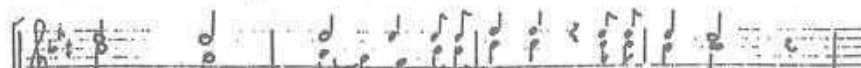

Al - - - die - - - schoestersc jongens

Al die schoestersc al die schoestersc schoestersc jongens
jongensc al die schoestersc jongens. En

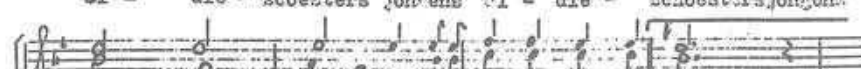

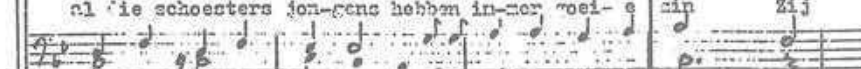
al - - die - - schoesters

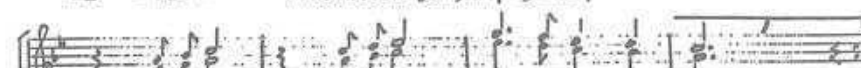
al die schoestersc jongens hebben in-mer, hebben in-mer en
al - die - schoestersc jongens al - die - schoestersc jongens

al - - die - - schoesters
al die schoestersc jongens hebben in-mer goeie zin Zij

al - die - schoestersc jongensc goeie zin

goeie zin goeie zin in-mer goeie zin
lap-pen, zij pap-pen zij slaan maar op de pin En

lap - - pen, pap - - pen

zin! hebben in - mer - - goeie - - - zin! - - -

zin! heb. in-mer goeie

zin!

Schoenmaker Jan Meekes omstreeks 1930

Schoenmaker/herbergier, J. Meekes aan de Varkensmarkt had de schoenmakerij aan de achterzijde, aan de kant van de Bleekwal. De schoenmakerij van de gebroeders Wamelink (Jan Iep) lag aan de Patronaatsstraat, naast bloemist Heusinkveld. In 1997 is dit pand afgebroken.

Ook Herman Pillen aan de Lievevelderweg had een schoenmakerijtje.

Aan de Oude Aaltenseweg staat op nummer 174 een oud boerderijtje, dat "De Kieft" heet. Hier woonde vroeger Bernard van de Kieft (B. Deunk, geboren in 1892) met zijn gezin. Hij was landbouwer maar daarnaast ook schoenmaker en "kapper". Welk van de drie beroepen hij het liefst uitvoerde weten we helaas niet.

J.B. Sterenburg (Bokkers) en zijn familie hadden vanaf 1830 een schoenmakerij aan de Broekboom (Molenveld). Bij de naam Sterli vind u meer informatie.

Zijn buurman in die tijd, Bernardus Hendricus Fiering, geboren 2 september 1855, had ook een schoenmakerij aan de Broekboom. Hij werkte hier met zijn zonen en soms een knecht. Zo rond 1917 gingen zij naar de schoenfabriek.

Andersom kwam ook voor. Frans van den Mosselaar (wiens vader ook schoenmaker was) die in 1907 met zijn familie van Waalwijk gekomen was en eerst op de schoenfabriek gewerkt had, begon rond 1925 met een eigen schoenenzaak, een winkel annex schoenreparatiewerkplaats aan de Rentenierstraat tegenover de N.H. Kerk.

In 1934 kocht hij het winkeltje (in garens en knopen) van de familie Weijers, die naar Brabant vertrok, aan de Varkensmarkt. Deze schoenzaak bestaat nu ruim 70 jaar en heeft de winkel nog steeds aan de Varkensmarkt.

Waarschijnlijk waren er nog wel meer éénmans-bedrijfjes, dan die we hier vermeld hebben. Verder waren er nog velen die, naast het werken in de fabriek, thuis in hun vrije uren ook nog het schoenlapperswerk er bij deden.

Een houten beeld van de Heilige Crispinus, de patroonheilige van het schoenmakersgilde, zoals deze vroeger in op van het gilde werd meegevoerd.

De fabrieken

Eind vorige eeuw begonnen de schoenfabrieken te komen en verdwenen geleidelijk de schoenmakerijen voor het vervaardigen van nieuwe schoenen.

Alleen de schoenmakers voor de herstelwerkzaamheden en het vervaardigen van speciaal schoeisel bleven.

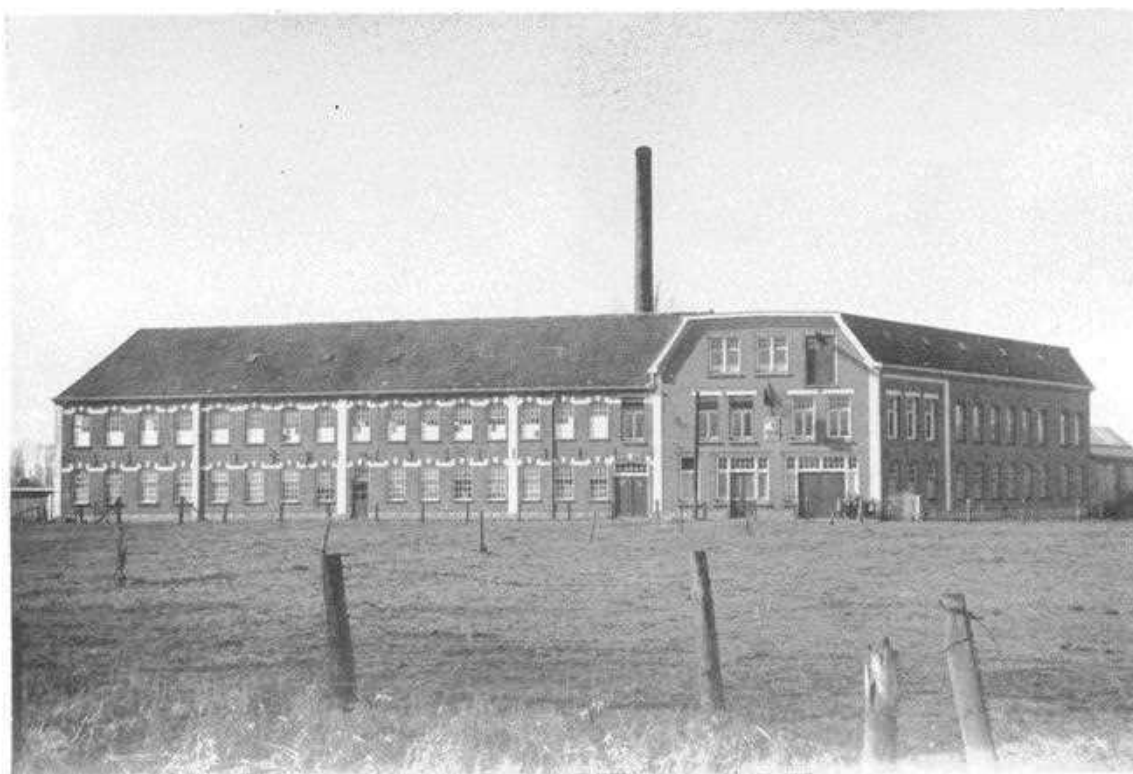
Naast de schoenmakerijen ontstonden er ook allerlei kleine bedrijfjes die andere artikelen van leer of met leer vervaardigden, veelal specialistische- of artikelen die er vroeger door de huisschoenmakers bij gemaakt werden.

Hier volgt een overzicht en een korte beschrijving van de geschiedenis van de diverse leerverwerkende bedrijven en bedrijfjes in Lichtenvoorde.

Stoom Schoenen Fabriek H.B. Sterenberg

Hermanus Bernardus Sterenberg, stichter van de looierij en schoenfabriek H.B. Sterenberg, was een zoon van Harmen Sterenberg en Frederika te Welscher en werd geboren op 12 mei 1849. Hij was een telg uit een schoenmakersfamilie die woonde aan het begin van de Korte Rapenburgsestraat, toen tussen de woningen van koopman Nadus Hulshof en de arts Te Welscher. Zo rond 1830 had men ongeveer 5 knechten.

Een aantal stamhouders uit deze familie heetten van hun voornaam Jochem of Joachim en ook in 1829 woonde er in de familiegemeenschap op A100 nog een Jochem Sterenberg, geboren in 1740. Hieruit is de bijnaam "JOCHEM" voor de schoenfabriek H.B. Sterenberg ontstaan.

Schoenfabriek H.B. Sterenberg (Jochem) aan de Nieuwe Maat omstreeks 1928.

De jonge Herman Sterenberg ontving scholing in binnen- en buitenland, waar hij het vak in al zijn facetten leerde. Hij ging onder anderen naar Winterswijk, Dongen (N.Br.), Bocholt en Wickerath (Pruissen). Hij huwde op 7 febr. 1876 met Maria Francisca Aalders geboren te Gendringen. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren: Theodorus op 7 februari 1878, Maria op 12 november 1880, Johanna op 23 november 1882, Frederica op 1 april 1885 en Harmanus op 30 september 1887. Hij bouwde een nieuw huis in de Rapenburgsestraat, nu restaurant "De Leeuw".

In 1875 stichtte hij een looierij aan de Nieuwe Maat en voegde hier in 1882 een handmatige schoenmakerij aan toe. Hij begon de werkplaats met tien man personeel. In 1891 had hij 28 mensen in de fabriek aan het werk. Veel vroegere huis-schoenmakers konden de concurrentie niet meer aan en gingen in de fabrieken werken.

In 1901 werd de looierij afgestoten en begon hij met een machinale schoenmakerij van vooral heren- en sportschoenen (merknaam HBS). Er waren toen 60 mensen in dienst, 55 mannen, één vrouw en 4 jongens. In 1906 had het bedrijf 82 mensen aan het werk, waarvan 2 vrouwen en 10 kinderen. Ook had het in dit jaar een van de eerste telefoons in Lichtenvoorde. Het telefoonnummer was 8.

Zo rond 1910 kwam er een aantal gezinnen uit de leerindustrie van de Langstraat (o.a. uit Waalwijk) naar Lichtenvoorde om hier in de leerindustrie te gaan werken. Bij H.B. Sterenberg waren dat o.a. de families Van Eeten, Kaak (met elf dochters, zeven hiervan werkten hier als stiksters, de vader werd timmerman op het bedrijf), Van den Mosselaar en Van der Pennen.

Het bedrijf werd uitgebreid in de jaren 1910, 1914 en vooral in 1918. Er werd toen ook een nieuw kantoor gebouwd. HBS stichtte ook in Zutphen een eigen schoenwinkel, met als bedrijfsleider de heer Kuijk uit Lichtenvoorde.

Lichtenvoorde Januari 1916

De Heer Gemeente

Lichtenvoorde Debet

Keer aan U d'overrecht, en gelovd op _____ maanden, of constant met _____ korting, betaalbaar hier:

ART.	Aantal Pacon.	SOORT	LEEST.	HAK.	NEUS.	NOS.	PRIJS.
Del 1915	19	Aanstandhouding aan wakkelen in waant. 2 ps wakkelen waant.					1650 33 00.
<p>Opzien:</p> <p>De Opzeker oprichter</p> <p>H.B. Sterenberg</p>							

t zong vervaardigd, doch in geen geval teruggeven.

In deze tijd, tijdens de Eerste Wereldoorlog, werden er veel schoenen voor het leger gemaakt, Nederland was neutraal en daarom had het veel militairen op de been voor het bewaken van de grenzen en omdat in veel delen van Nederland de Staat van Beleg was afgekondigd.

Vanaf 1912 genereerde het bedrijf al zijn eigen elektriciteit en leverde die ook aan de kom van het dorp: directeur Herman Sterenborg woonde immers aan de Rapenburgsestraat.

In 1913 werden de zonen Theo (Th.G.) en Herman (H.W.J.) in de vennootschap opgenomen. Th.G. Sterenborg huwde met Anna Brouwer en ze kregen één kind; dochter Marietje die ongehuwd bleef.

Th.G. Sterenborg, directeur-eigenaar van Schoenfabriek H.B. Sterenborg, hier omstreeks 1950/1955.

Vanaf het overlijden van zijn vader op 1 augustus 1916, nam Theo de leiding van het bedrijf over. De onderneming werd met succes voortgezet, het productie-proces steeds meer gemoderniseerd en gemechaniseerd. Rond 1917 had het bedrijf 150 werknemers.

In 1925 werd het 50-jarig bestaan gevierd. Hiervan bestaan twee foto's, één met de directie en het gehele personeel op een staatsiefoto achter de kerk (165 personen) en één met de jubilarissen van het bedrijf, 18 in getal, ook achter de kerk. Waarschijnlijk zal er een gezamenlijke kerkdienst geweest zijn. Het feest werd gevierd in rijk versierd Patronaatsgebouw.

Herman, de broer van Theo, stapte in 1936 uit de vennootschap en begon voor zich zelf een ander bedrijf. Hij bleef ongehuwd en overleed in 1950.

In de topjaren werkten er wel 250 personen en werden er ongeveer 5000 paar schoenen per week gefabriceerd, waarvan een gedeelte voor de export. HBS leverde voor en na de Tweede Wereldoorlog ook veel aan het leger, vooral vanwege de goede kwaliteit.

Tijdens de oorlog lag ook dit bedrijf een tijd stil vanwege de bezetter en gebrek aan materiaal. Na de oorlog was het moeilijk om weer op gang te komen vanwege de toewijzingsnormen en de geringe keus in bovenleer, doch de kwaliteit was al weer goed te noemen. Dit blijkt ook wel uit een artikeltje dat we voor u in een krant van augustus 1948 lazen:

H.B.S. - Schoenenfabriek.

Dezer dagen bleek weer eens, dat de H.B.S. - Schoenfabriek in den lande geen onbekende is. Van de legerleiding kreeg zij de opdracht een partij lak zwikkel bottines te fabriceren, welke gedragen zullen worden bij de inhuldiging van Koningin Juliana.

Hier nog een briefhoofd van een rekening uit 1923 met hierop het in 1918 gebouwde kantoor, in de verte het dorp en geheel links de bedrijfswoningen.

Hier een blik in het kantoor van H.B. Sterenborg, omstreeks 1920. Met rechts de heer Hendrik Pondes, midden de heer B. Bosch en achterin staand de heer Jan Pondes.

Schrijver dezes herinnert zich ook nog uit zijn diensttijd in 1956, de krachtige, zware, zwarte, hoge militaire schoenen die toentertijd door de firma H.B. Sterenborg gefabriceerd werden. Zijn vader die ook in dit bedrijf werkzaam was, sprak regelmatig van grote legerorders.

In mei 1950 werd het 75-jarig bestaan gevierd en weer ging de directie met het voltallig personeel op de foto, totaal 138 personen. 's Morgens werd in de parochiekerk een plechtige H.Mis opgedragen, waarna directie en personeel naar de fabriek trokken om hulde te brengen aan hen, die dit verdiend hadden. Namens het personeel sprak de heer Florij de directeur toe en bood hem een door de Aaltense kunstenaar Piet te Linthem vervaardigd portret van Th. Sterenborg aan. De heer J.B. Meekes (Boer Meekes) kreeg de zilveren medaille uitgereikt, behorend bij de Orde van Oranje Nassau, wegens het feit dat hij 50 jaar onafgebroken in dienst was geweest. In de namiddag en avond werd het feest voortgezet in Hotel Industrie.

Ook had H.B. Sterenborg een wandelclub, die aan diverse evenementen meedeed, ook aan de Avondvierdaagse in Lichtenvoorde. Hier in het beginjaar 1954.

Eind vijftiger jaren werd er een nieuwe directeur aangesteld en trok Theo Sterenborg zich terug uit de dagelijkse leiding. De directeur was de heer Vloemans uit Waalwijk. Op 1 april 1964 werd het bedrijf opgeheven vanwege de grote moeite die men had om in de moordende concurrentie overeind te blijven en omdat er geen opvolging gevonden kon worden. Op woensdag 1 juli 1964 om 10.00 uur werden bij hotel "t Zwaantje" door makelaarskantoor S.I. Troostwijk en Arnold Troostwijk te Amsterdam, ten overstaan van notaris H.B. Borghuis, de gebouwen en inventaris van het opgeheven bedrijf geveild, nadat men nog op maandag en dinsdag alles had kunnen bekijken. Maar nog voor het bedrijf geheel gesloten werd (juni 1964), werd er op 30 april door burgemeester Waals nog een onderscheiding voor "40 jaar trouwe dienst bij H.B. Sterenborg", uitgereikt aan de heer B.J.M. Eppingbroek.

Theo Sterenborg overleed een paar jaar na de opheffing van zijn bedrijf op 9 augustus 1968. Hij was jarenlang kerkmeester en ook mede-oprichter en penningmeester van het bestuur van het R.K.St.-Bonifatiusziekenhuis te Lichtenvoorde. Hij was ook drager van een pauselijke onderscheiding: hij was Ridder in de Orde van de H.Gregorius.

Hoogst belangrijke vrijwillige verkoping**WEGENS STOPZETTING VAN HET BEDRIJF
EN VERKOOP VAN DE GEBOUWEN****S. I. TROOSTWIJK EN ARNOLD TROOSTWIJK**

makelaars in machines en beëdigde taxateurs te AMSTERDAM, Rokin 90, telefoon 24.47.26 (drie lijnen), zullen op WOENSDAG 1 JULI 1964, des voormiddags om 10 uur, in de zaal van Hotel „t Zwaantje" te LICHTENVOORDE, ten overstaan van NOTARIS H. B. BORGHUIS, publiek verkopen:

**DE MACHINES met de MAGAZIJNVOORRADEN
LEDER en FOURNITUREN en de ALGEHELE
BEDRIJFS en KANTOOR-INVENTARIS van**

H.B. STERENBORG SCHOENFABRIEK N.V.**te LICHTENVOORDE**

w.o.v.k. VOOR DE STANZERIJ: 4 zwenkarm overlader stansmachines; 3 brugstansmachines; momentstansmachines; pantografische gradeermachines; zolen- en overlader stempelmachines; zolensnij- en egaliseermachine en hakkenschuurmachines.

VOOR DE ZWIKKERIJ: 2 glütmachines; kantenschrooien uitpoetsmachines; pneum. zolenpersen; ruwmachines; kantelkijmachines; randen-klammerdraadmachine; aflap-, doornaai- en penmachines; groevensluitmachines; ALLE VOORGAANDE MACHINES VOORNAMELIJK D.V.S.G. met DUSTMASTERS en motoren 220/380 volt. Verder: tweedelige droogtunnel met stoom- en infra-rood verwarming, ventilatoren en autom. apparatuur. Afm. 22.- x 1.- x 0.80 m. en een enorme collectie leesten en stansmessen.

VOOR DE STIKKERIJ: platstikmachines; zuilstik-, rechts- en linksarmmachines; zig-zagmachines. (Singer en Pfaff) Fortuna overladerschalmachines en contrefortschalmachines.

DE VOORRAAD LEDER en FOURNITUREN w.o.: ± 10.000 ft. overlader; partij liezen; garens; chemicaliën; 1450 Beal Flex platen en Melvo hakkenplaten; créperubber; rubberhakken; Vulcan rubberzolen; veters; knopen, ringen; ± 30.000 neutrale plano dozen.

DE KANTOOR- en CANTINE-INVENTARIS o.m. schrijfmachines; tel- en rekenmachines; Frankotyp frankeremachine; schrijfbureaux en kasten; koffiezetmachine; moederklok; electr. werkliedenstempelklok (Bürk); stalen kleerkasten; magazijnstellingen; dozenstempelmachines en Brehmer hechtmachines; tenslotte: baby-cirkelzaagmachine; stansblokken vlak-schaafmachine; gereedschappen; materiaal voor intern transport; electr. motoren en een horizontale Stork stoommachine pl.m 100 pk.

TE BEZICHTIGEN op MAANDAG en DINSDAG 29 en 30 Juni 1964 van 9 tot 4 uur en op de DAG VAN VERKOOP van 8 tot 9.30 uur, in de fabrieken Nieuwe Maat 4 te LICHTENVOORDE.

UITVOERIGE CATALOGUS op aanvraag te verkrijgen bij de makelaars te AMSTERDAM, Postbus 665, telefoon 24.47.26 (drie lijnen).

H.A. Hulshof & Co. Stoom- Leder & Schoenfabriek

Hendrikus Antonius (Harry) Hulshof werd geboren op 15 juni 1858 als derde zoon van Harmanus Hulshof (herbergier, handelaar en vleeswaren fabrikant) en Catharina Sengers uit Rotterdam. Hij begon in 1876 naast een looierij ook met een handmatige schoenmakerij en de verkoop van fournituren. Ook zijn broer Harmanus Johannes Leonard (Herman) Hulshof geboren op 23 maart 1863, als vijfde zoon van bovengenoemd echtpaar, participeerde even later in dit bedrijfje. De eerste locatie was aan de Broekboom/Op den Akker. Vanaf 1897 gaat men over naar de nieuwe machinale schoenenfabriek aan de Driehoek, met gebruikmaking van een nieuwe stoommachine "Backer & Rueb" met een capaciteit van 10 PK.

Hier de nieuwe Leder en Schoenfabriek van H.A. Hulshof & Co. uit 1897, gevestigd aan de Driehoek. Zie de beek die nog voorlangs stroomt, op de brug de heer en mevrouw Hulshof.

In 1901 werken er bij H.A.Hulshof en Co. in beide afdelingen, looierij en schoenmakerij 63 mensen. In 1902 kwam er nog een zwaardere stoommachine van 25 PK, zodat de productie nog sterker uitgebreid kon worden. In 1906 is het aantal werknemers reeds toegenomen tot 91 personen. Enige tijd later ligt dit boven de 100. In dat jaar stond het bedrijf in het telefoonboek van Lichten vermeld onder telefoonnummer 6. Er waren toen acht aansluitingen in Lichtenvoorde.

Op 13 oktober 1909 werd een aanvraag gedaan om de kantoorlokalen, die zich aan de "Biezemaatzijde" (H.A.Hulshofstraat) bevonden, te verplaatsen naar de voorzijde (noordzijde) op ± 25 meter afstand van de "Aaltensche Grintweg". De fabrieksruimte werd in zuidelijke richting uitgebouwd en bleef in de uiterste hoek drie meter van de Biezemaat. Omstreeks 1911 werd er, behalve de voor eigen gebruik benodigde elektriciteit, ook stroom gegenereerd voor het dorp in de omgeving van de Driehoek.

№ 32
L. van

Heeren Burgemeester en Wethouders
van
Lichtenwoude.

Edeelachtbare Heeren,

Geeft met verschuldigd respect te kennen,
H. A. H. de Hofschoten schoenenfabrikant te Lichtenwoude,
dat hij voornemens is op zijn perceel Lichtenwoude Sec-
tie G nummer 49/1 te bouwen een keet bestaand uit
drie woningen;

dat de bebouwing in die keet niet langer dan vijf
jaar zal aanhouden;

dat hij die keet moet bouwen omdat geen andere wo-
ningen voor zijne werklieden in deze gemeente beschik-
baar zijn.

Redenen waarom hij zich tot Udeelachtbare Heeren
wenden met behoeft verzoek hem ingevolge artikel
49 bis 2 des Koninkrijks wet te vergunnen deze keet bij
aanzicht te bebouwen te laten.

Lichtenwoude aan.

Hoewelthoudende.

Dof April 1912.

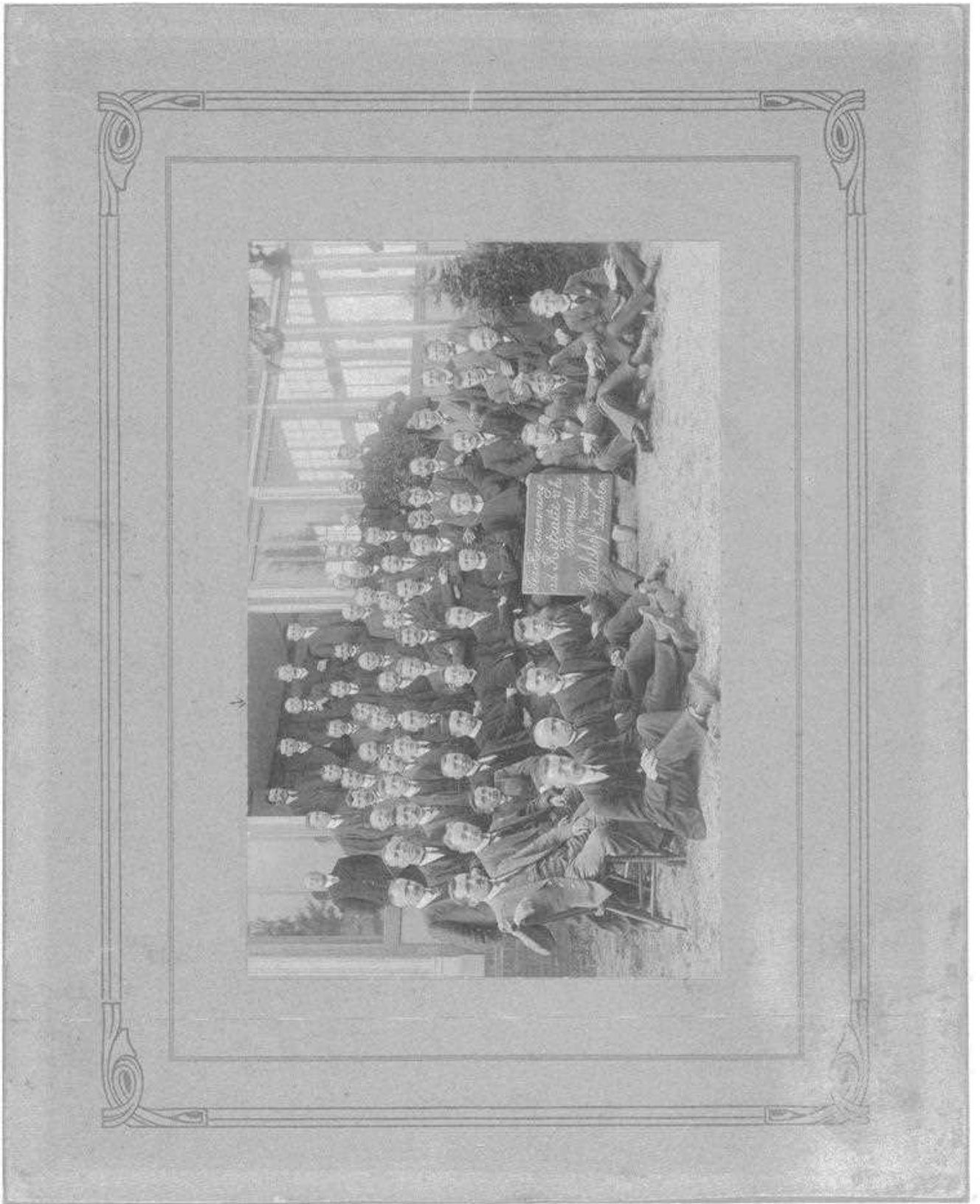
H. A. H. de Hof.

Plattegrond van 3 Kortere Woningen van
H. H. Kaulshof. Lichten voor de.

2.50 M.	3.90 M.	2.50 M.	3.60 M.
4 Meter	3.90 M.	1 Meter	3.60 M.
4 M.	3.90 M.	2.50 M.	3.60 M.
2 M.	3.90 M.	1 Meter	3.60 M.
2.50 M.	3.90 M.	2.50 M.	3.60 M.
4 M.	3.90 M.	1 Meter	3.60 M.
2.50 M.	3.90 M.	2.50 M.	3.60 M.

Schaal. 1:100.

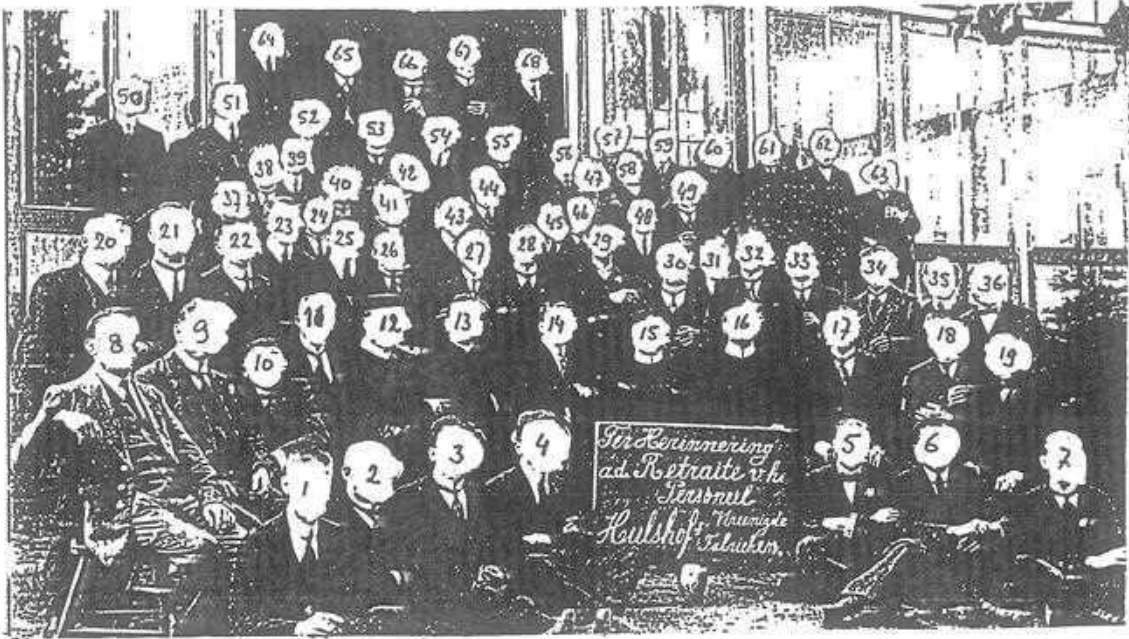
Alle vertrekken zijn N. 205 hoeg.

Personeel van Hulshof's Verenigde Fabrieken in 1919 op retraite in Amersfoort.

PERSONEEL VAN HULSHOF'S VERENIGDE FABRIEKEN "HERWALT".

Het personeel ging ± 1919 op retraitsite in het Retraitehuis Amersfoort. Hierbij werd een foto gemaakt van deze groep.

1. Willem Schutten (Groenlo)	35. .. Boschker (O. W'wijkseweg)
2. . te Brake (Halink/ Veld)	36. Bern. Hofman (Patronaatstr)
3. Fr. v.d.Mosselaar	37. Jan Pillen ('t Zwaantje)
4. Jos Paasschens	38. Hendr. Ketterink (Weijenb.dk)
5. Michiel Clerx	39. .. Korthout (Weijenb.dijk)
6. Jacob v. d. Berg	40. Tone Strank
7. Bernard W.Berenschot	41. .. Hulshof (Planteman)
8.	42. Theo Boschker
9. Bernard Pillen (Schatb.)	43. Bernard van Harxen
10. Hendrik Boschker (Krommen)	44. Jan van de Mosselaar
11.	45. Jan Venderbosch (Weijenb.dk)
12.	46.
13. Pater Henzen	47. Tone Hund
14. H.B.A.Hulshof (dir.)	48.
15.	49. .. Van Harxen (Krisjong)
16.	50. Bernard Hartman (Boschlaan)
17.	51. Toon Waalders
18. Herman Olijslager	52.
19. Hendrik Krabben(o/d Akker)	53. Bernard Huls
20. W. Schenk (machinist)	54.
21. J.B.Eppingbroek (Aaltwg)	55.
22. .. Boschker (broer kromme)	45. Herman Pillen (Rentenierstr)
23. B. Kobus (Winterswijk)	57. Marinus Velthuis (tuinman)
24. Willem Pillen	58. Tone Wolf (Pletjes Tone)
25. Jan Ikink (Varsseveld.wg)	59. Bernard Moorkamp
26. Han Holweg (Raadhuisstr)	60. Jan Vrijdag (Vosdijk)
27. Gerrit Paasschens	61. Herman te Dorsthorst
28. Bern. Wichman (verdronk)	62. Karel Tank (Lievelderweg)
29. Piet Korthout	63. Herman Pillen (Lievelderwg)
30. Cornelis Paasschens (sr)	64. Tone Moorkamp
31. August van Wijngaarden	65. Gradus Tenten
32. Nelk Paasschens (Dijkstr)	66. Piet van de Mosselaar
33. Cor Musters (werkmeester)	67. Frans Huinink
34.	68. Tone Huinink

In 1912 bouwt de fabriek 3 houten noodwoningen (huisnummers A168a t/m-c) in de weide schuin tegenover de directeurswoning, op de plek van de vroegere boomgaard van de huidige "Villa Herwalt". Deze woningen waren bestemd voor de arbeidersgezinnen die uit Brabant (o.a. Waalwijk) gekomen waren om hier bij Hulshof te werken. Dit waren o.a. de volgende families: Hurkmans, Korthout, Paasschens (vader en 3 zoons die alle vier bij H.A. Hulshof & Co. werkten), Van der Pennen, Sonderland en Verhagens. Ook een zekere Willemons was een bekend figuur. Naast een goed schoenmaker bleek hij ook een uitstekende zanger te zijn. Hij had blijkbaar ooit eens in een opera gezongen en dit liet hij dan ook horen onder 't werk. Later ging hij terug naar Brabant. Rond 1915 werden de houten huizen weer afgebroken en werd op het grondstuk ernaast de villa voor H.B.A. Hulshof en zijn vrouw Waltera Antonia Maria Schouten gebouwd, die op 23 mei 1916 waren getrouwd.

De schoenenverkoop liep uitstekend, men produceerde de z.g. "long-life" schoen onder het merk "Gelria". In 1913 volgde weer een uitbreiding, het middengedeelte werd aan de voorzijde opgetrokken tot drie verdiepingen.

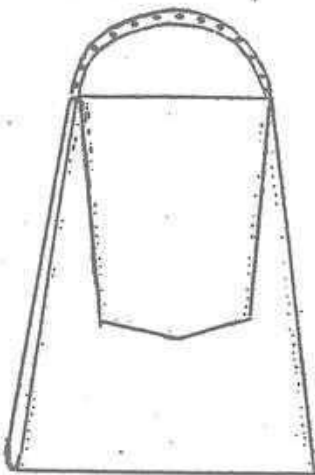
De gebouwen van Hulshof's Verenigde Fabrieken die in 1909 (links) en 1913 (rechts) werden bijgebouwd.

Op 26 mei 1914 overleed de stichter van het bedrijf, H.A. Hulshof. Zijn zoon Herman (H.B.A.) geboren op 29 november 1888, moest al op jonge leeftijd de verantwoordelijkheid van de zaak op zich nemen. Samen met zijn oom Herman (H.J.L.) zette hij de onderneming voort. Omstreeks 1917 had het bedrijf ongeveer 170 arbeiders in dienst.

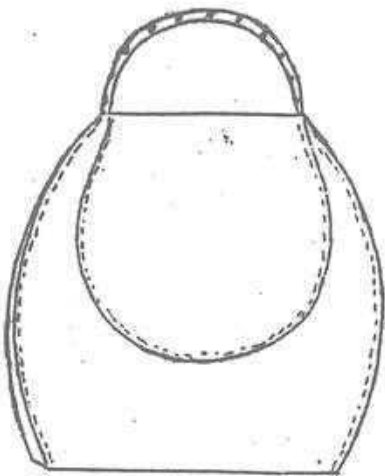
In 1918 vond er een splitsing plaats. Herman jr. hield de schoenfabriek en looierij aan de Driehoek en zijn oom Herman (H.J.L.) ging verder met de net nieuw gebouwde zoolleerfabriek aan de Lievevelderweg.

BRUIDS EN

COMMUNIE TASJES

Bewerkte witte zijde f.3.25

Wit gebloemde zijde f. 3.95

L.S.

Het vorige jaar hebben wij verschillende malen van onze Depothouders aanvraag gehad voor mooie taschjes voor Communiekinderen, terwijl ook dikwijls Bruidstaschjes in het wit gevraagd worden. Het artikel is te teer om elke Depothouder hiervan enkele exemplaren in consignatie te geven. Ze zouden spoedig verschoten zijn of op andere wijze haar frischheid verliezen waardoor ze, zoo niet waardeloos dan toch min of meer onverkoopbaar worden. Wij geven U hiernaast 2 afbeeldingen van volgens onze meening zeer aardige geslaagde modelletjes, die hier aan de fabriek in voorraad zijn. Indien U dan navraag in dit artikel hebt dan kunt U de betreffende cliënte deze teekening toonen en eventueel op zicht enkele exemplaren bij ons aanvragen. Dan zenden wij U heden de voorjaarscollectie en wij hopen dat deze Uw instemming zal hebben. Het artikel gebrande suède is wederom ruim vertegenwoordigd. Wij hebben dit gedaan op verlan-gen van vele Depothouders. Het artikel is niet duur, sterk, mooi, dus allemaal prachtige eigenschappen met één nadeel n.l. dat het gemakkelijk verschiet. Wil dus vooral met zorg het artikel terughouden van zonlicht en mocht er eenmaal 1 iets verschoten zijn, plaats dan steeds dezelfde in de étalage, opdat het aantal tot een minimum beperkt wordt.

Wij wenschen U goed succes met de verkoop en teekenen steeds gaarne tot Uw dienst met beleefde groeten

Hoogachtend

HERWALT'S TASSCHENFABRIEK N.V.

De informatie aan de depothouders, eind jaren dertig.

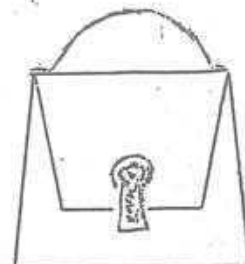
IN NIEUWE COLLECTIE KINDER TASCHES.

Imitatie-leder
in wit (Communitasje)
rood, blauw en groen
f. 1.45

Imitatie-leder
in wit (Communitasje)
rood, blauw en groen f.0.65

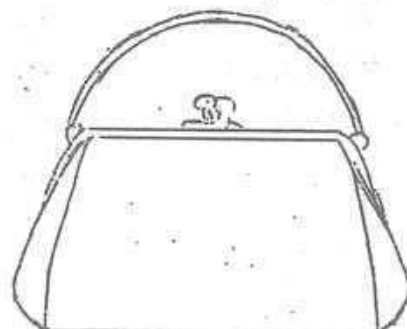
Imitatie-leder
in blauw, bruin
en rood f. 0.95

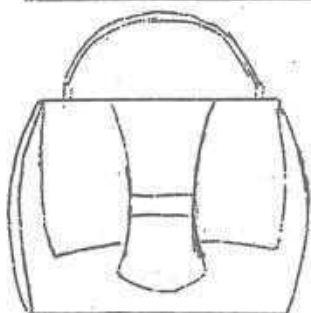
Beugeltasje Imitatie-
leder f.1.45
in rood, groen en
blauw

Beugeltasje Imitatie-leder
in blauw, bruin en rood
f. 0.90

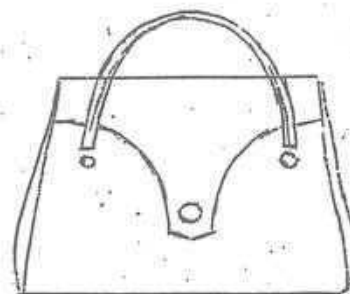
Beugeltasje Imitatie-
leder f. 0.75
in grijs, blauw en
rood

Chroomgel. rundleder
in rood, blauw en beige
f. 2.95

Chroomgeloid rundleder
in rood, blauw en beige
f. 2.95

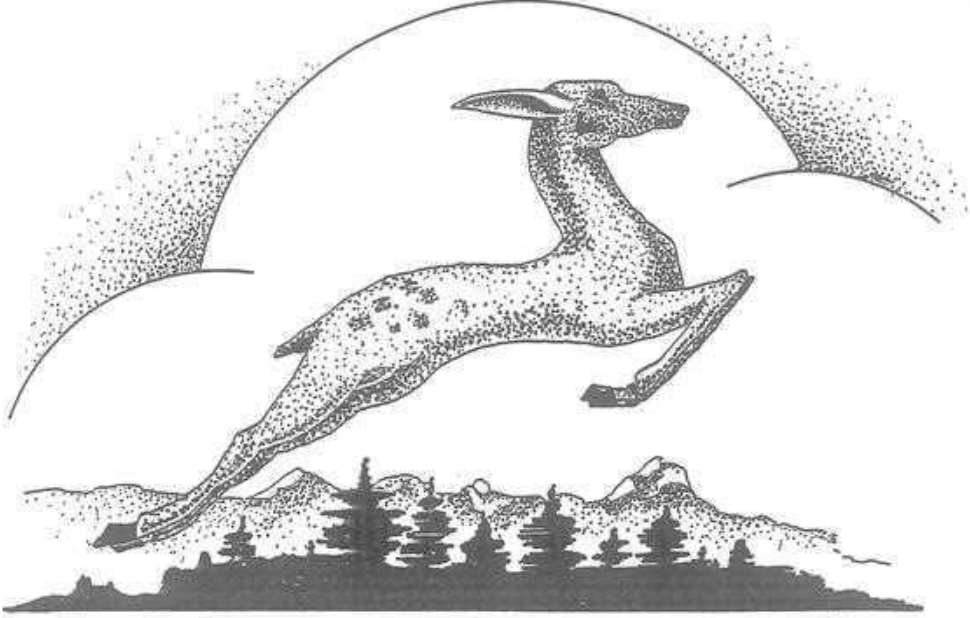

Chroomgel. rundleder
in rood, blauw en
beige f. 1.95

Informatie voor de deponhouders eind jaren dertig.

De verkoop ging via eigen winkel- en deponhouders, waar enkel HERWALT-artikelen werden verkocht op provisiebasis. Het bedrijf zorgde voor een uitgebreide collectie van de betreffende artikelen, die dan ook regelmatig werd vernieuwd. Hierover ontvingen de deponhouders dan steeds weer de nieuwste informatie. De zaak ontwikkelde zich vanaf het begin gunstig en aan het begin van 1940 waren er reeds 275 eigen depots.

ST. NICOLAAS-CADEAUX

„HERWALT“

Het merk der elegante tassen!

 <p>LICHTENVOORDE F. v. d. MOSSELAAR VARKENSMARKT Schoen- en Luxe Lederwarenhandel</p> <hr/> <p>GROENLO B. ANTEN GOUDSMITSTRAAT Schoen- en Luxe Lederwarenhandel</p>	<p>ALLEENVERKOOP:</p> <p>AALTEN GEEB. PRINSEN, Markt Modes en Luxe Lederwarenhandel</p> <p>WINTERSWIJK G. ALBRECHT, Markt 19 Boek- en Luxe Lederwarenhandel</p> <p>HARMSEN & NAHUIJS SATINESPLAS 13 Foto- en Luxe Lederwarenhandel</p>	<p>HAAKSBERGEN G. TH. WILMER ENSCHEDESCHESTRAAT Damesmodes en Luxe Lederwarenhandel</p> <hr/> <p>BORCULO G. WAANDERS STEENSTRAAT Drukkerij en Luxe Lederwarenhandel</p>
---	---	---

De oorlogsjaren gooiden echter roet in het eten. Er waren steeds minder grondstoffen en materialen beschikbaar. Bovendien werd het personeel door de Duitsers ingezet -"Arbeits-Einsatz"- om voor hen te gaan graven aan de verdedigingslijnes. Hierdoor kwam de productie bijna geheel stil te liggen. In 1944 bezette de SS de fabrieksgebouwen en de kantoren.

Na de oorlog werd er met veel inzet gewerkt om de geleden schade weer te herstellen. Daar er aanvankelijk weinig leer voor deze sector beschikbaar gesteld werd, vanwege de algehele schaarste, ging het herstel langzamer dan men wel wilde. Om het product te promoten, ging "Herwalt" in 1946, zoals meerdere Lichtenvoordse bedrijven, deelnemen aan de grote tentoonstelling voor landbouw, veeteelt, handel en industrie, "DETO".

DETO is de afkorting van: Door Energie Tot Opbouw. Deze tentoonstelling op een terrein aan de Varsseveldseweg, werd georganiseerd ter gelegenheid van de viering van 1000 Jaar Lichtenvoorde. Geleidelijk ging het weer beter, zo zelfs, dat men in het midden van de jaren vijftig het maximale aantal van 65 werknemers telde in de tassenfabriek.

Na een geslaagde studie economie trad vanaf 1952 de derde generatie Hulshof aan in het bedrijf, namelijk Hermans zoon, drs. H.A.Th. (Harry), geboren op 6 juli 1928.

Om de verkoop nog meer te stimuleren, werd er veel aan promotie van de artikelen gedaan. Er werd deel genomen aan beurzen zoals de Jaarbeurs te Utrecht, alwaar men zelfs een permanente vitrine had. Men voerde o.a. de artikelnaam "Selekt". In 1956 stelde men uit promotie-overwegingen aan elk lid van de Olympische ploeg een tas beschikbaar. Toen vanwege de inval door de sovjets in Hongarije, een aantal landen, waaronder Nederland, de Olympische Spelen in Melbourne (Australië) boycotten, mochten de gedupeerden de tas houden. Er is daarvan zelfs een foto, die we hierbij afdrukken.

De Robbenzwemsters Atie Voorbij, Lenie de Nijs en Mary Kok met hun sportieve HERWALT-tas, speciaal vervaardigd voor de Olympische Spelen in 1956.

Tassenfabriek HERWALT afdeling stikkerij omstreeks 1960.

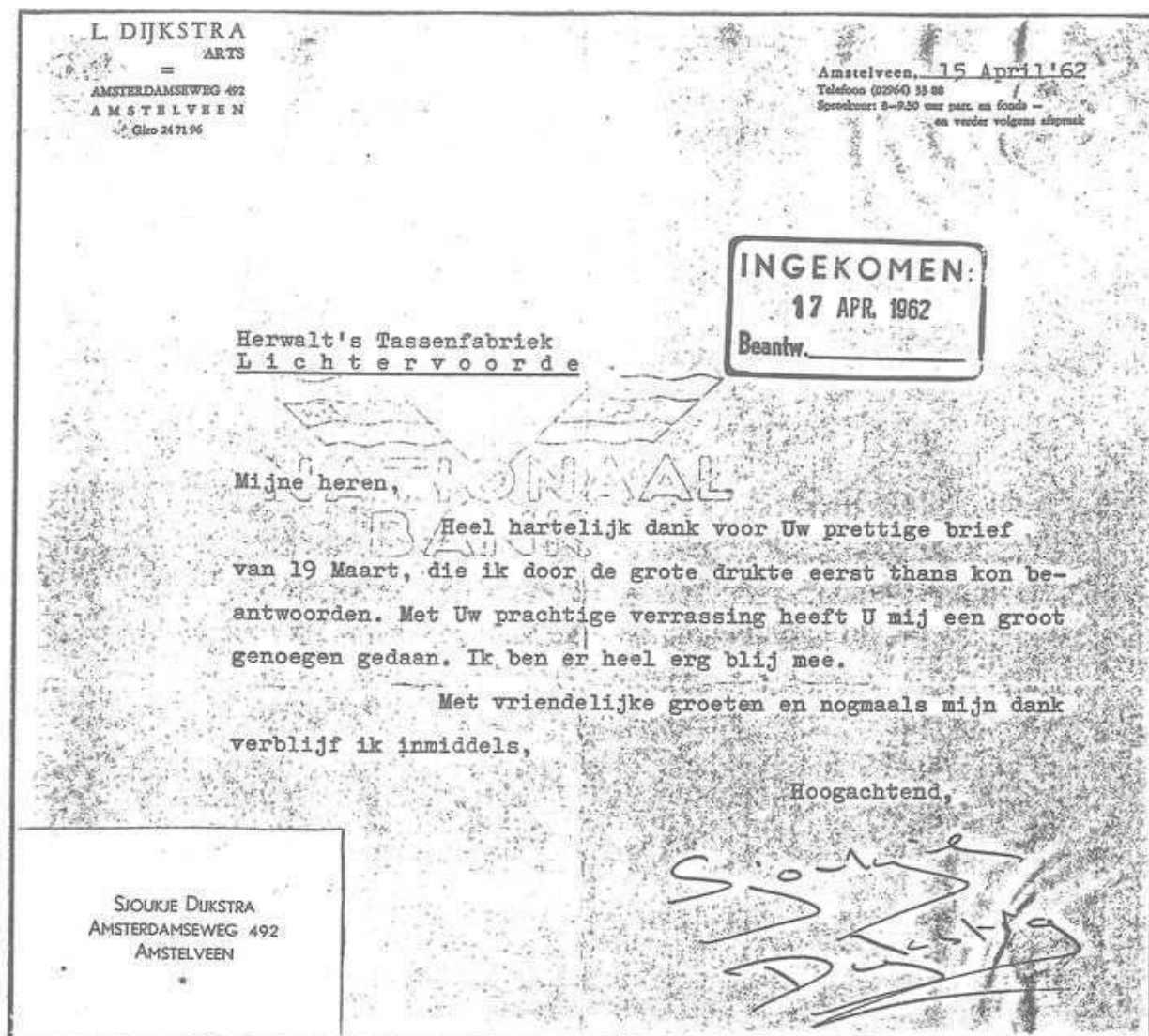
Tassenfabriek HERWALT productieafdeling, met o.a. Jan Gries en Herman Venderbosch.

HERWALT-stand op de grote DETO-tentoonstelling in 1946.

HERWALT-stand op de Jaarbeurs te Utrecht omstreeks 1960.

Toen in 1962 Sjoukje Dijkstra wereldkampioene kunstrijden op de schaats was geworden, werd ook aan haar een prachtige tas aangeboden, die ze met groot genoegen in ontvangst nam. Er is daarvan een brief bewaard gebleven. Ook onze nationale trots, luchtvaartmaatschappij de KLM, had al zijn stewardessen voorzien van HERWALT-tassen, een groot succes.

Maar zie ... nu het bedrijf goed marcheerde, sloeg het noodlot weer toe. Op 11 januari 1965 ontstond er een grote brand in de tassenfabriek van HERWALT. De brand werd ontdekt tijdens de middagpauze in het oudste gedeelte (1897) van het bedrijf, dat in gebruik was als opslagruimte. Er werd met groot materieel geblust door de Lichtenvoordse brandweer, geassisteerd door de corporsen van Groenlo en Winterswijk. Het personeel moest in aller ijl de kantoren en productie-afdelingen ontruimen om grote waterschade te voorkomen. Een groot deel van het hoofdgebouw, een deel van de pakkerij en de magazijnen gingen verloren, de schade was zeker een half miljoen gulden. Doordat de administratie en de eigenlijke productie-afdelingen grotendeels gespaard bleven, kon de productie vrij snel hervat worden.

In de loop van 1965/1966 werd het pand in een gemoderniseerde vorm weer opgebouwd. Op 29 april 1967 werd de nieuwbouw feestelijk heropend.

Inmiddels was na een langdurig ziekbed op 9 september 1966 de oprichter van "HERWALT", Herman Hulshof, op 77-jarige leeftijd, overleden. Hij had gedurende vele jaren allerlei functies in de Lichtenvoordse gemeenschap vervuld. Hij was o.a. een van de oprichters van het St.-Bonifatiusziekenhuis, waarvan hij 40 jaar regent was. Voor dit vele gemeenschapswerk kreeg hij de pauselijke onderscheiding van Ridder in de Orde van St.-Sylvester en de Koninklijke onderscheiding van Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Vader (Herman) en zoon (Harry) Hulshof op hun werkkamer omstreeks 1958.

Vanaf dat moment voerde Harry (H.Th.A.) alleen de directie.

Maar na het begin van de jaren zeventig begon de tassen-markt steeds moeilijker te worden, doordat de import tegen lage prijzen uit de lage-lonen-landen steeds grotere vormen begon aan te nemen. Ook HERWALT moest met deze stroom mee om het hoofd boven water te houden. Geleidelijk verving men de productie door gerichte inkoop op bestelling in landen als Zuid Korea, Taiwan, India, Italië en Hongkong. Vaak betrof het ook ontwerpen uit Hongkong, die geproduceerd waren in China.

Tussendoor werden er nog een aantal jaren ('70 - '80) leren kussens gemaakt voor de meubel-industrie. Dit werd mede veroorzaakt doordat Hulshof's Verenigde Fabrieken was overgestapt op het maken van meubelleer.

Op 19 juni 1976 werd het 100-jarig bestaan van de Hulshof-Herwalt fabrieken gevierd met een fabrieksreisje en een officiële samenkomst bij hotel 't Zwaantje met toespraken en het aanbieden van cadeaus aan de directie en het bedrijf door de heer G. Weikamp, namens het

personeel, gepensioneerden, WAO-ers en echtgenotes van overleden werknemers. Daarna werd er gefeest tot diep in de nacht.

HERWALT bestaat nog steeds als handelsonderneming.

De bestellingen bij de producenten in het buitenland worden zodanig geplaatst dat het eigen karakter van de "HERWALT"-productenlijn blijft gewaarborgd. De modetrends worden hierbij op de voet gevolgd. Nog steeds wordt in Nederland het depot-systeem succesvol gehanteerd en men wil dit indien mogelijk ook in Duitsland opzetten.

Ook de Lederzaak van de heer J. van den Mosselaar aan de Varkensmarkt verkoopt HERWALT-tassen in consignatie.

Directeur is (in 1998) nog steeds drs. H.A.Th.(Harry) Hulshof.

Een aantal mooie producten uit het assortiment van de Tassenfabriek HERWALT uit de periode omstreeks 1960.

Tassenfabriek HERWALT staat in brand, een enorme rookontwikkeling.
11 januari 1965.

Het herbouwde bedrijfspand van de Tassenfabriek HERWALT, hier in 1971.

Schoenfabriek "Gelria" v.h. Gebr. Pillen N.V.

De gebroeders Pillen, Willem (W.Th.) geboren op 11 augustus 1879, Jan (H.J.), geboren op 6 december 1883 en Bernard (B.J.) geboren op 17 maart 1894), zoons van schoenmaker Bernardus Pillen en Johanna Elschot, richtten omstreeks 1920 een eigen schoenfabriekje op. Bernard Pillen was eigenaar van boerderij/café/winkel Pillen. Het café heette "t Zwaantje", maar werd ook wel "Wiekes" genoemd, naar Bernards vader, geboren op 2 februari 1802 en overleden op 23 maart 1866, die Lodovicus Pillen heette. De broers werkten eerst op de schoenfabriek van H.A. Hulshof aan de Driehoek. Daar de schoenenfabricage hier echter slechter begon te lopen, besloten ze omstreeks 1920 een eigen bedrijfje te beginnen.

Een schuur tussen het "Pillen Huus" en het pand van de familie Eskes werd verbouwd tot een bedrijfspand. Het pand had twee verdiepingen en een zolder. Op de begane grond, waren het kantoortje, de stanserij en de zwikkerij gehuisvest en boven de snijderij en stikkerij.

Bernard deed de verkoop en bezocht de klanten. Willem was productie-chef van de beneden-verdieping en hield toezicht op het kantoor. Jan was productie-chef boven op de snijderij/stikkerij. Dit werd ons meegedeeld door Theo Pillen (een zoon van Jan Pillen), die ons ook vertelde dat hij hier met andere jongelui wel eens werkzaamheden verrichtte, hetgeen ook toen niet toegestaan was. Als de arbeidsinspectie op bezoek kwam, kregen ze een seintje van de baas en dan vluchtten ze via de zolder, waar toen nog hooi op lag, naar buiten. Ook werkten hier toen volgens hem de heren Frans Huinink en Bernard Hanselman.

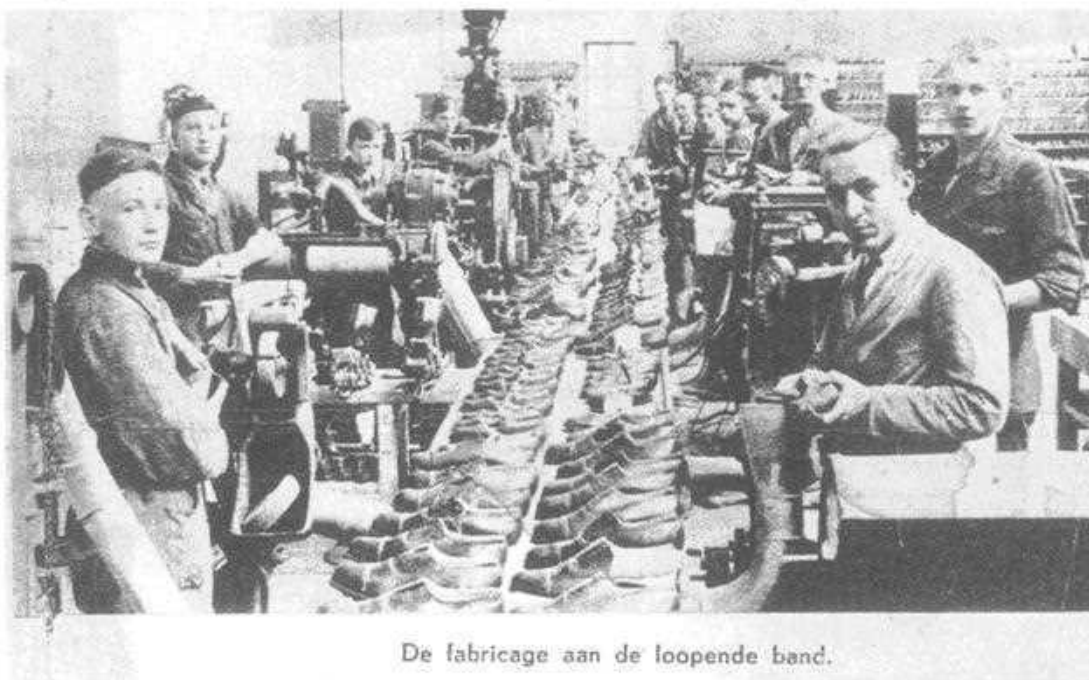

Het nieuwe fabrieksgebouw.

Op 1 januari 1937 betrok het bedrijf een nieuwe fabriek "achter den Tram", nu Ebbers Meubelschuur, van Reedestraat, en richtten de heren Pillen een nieuwe N.V. op, samen met de heer Hendrik Pondes. Die was eierhandelaar van beroep, maar had toch enige affiniteit met de schoenindustrie, want hij had tot 1927 gewerkt bij schoenfabriek H.B. Sterenborg. In de volksmond kreeg deze fabriek de naam "PIPO", Pillen/Pondes. De officiële naam was echter "GELRIA" v.h. Gebr. Pillen N.V.

Er werden heren-, dames- en kinderschoenen in het betere genre gemaakt. Het frappante is dat de voormalige schoenfabriek van H.A. Hulshof aan de Driehoek zijn schoenen verkocht onder deze merknaam "Gelria". De merknaam "Gelria" mocht niet gevoerd worden, aangezien die naam beschermd was. Er werd gekozen voor de merknaam "SOLIDEST", "soliede en sterk".

De capaciteit van de nieuwe fabriek was ongeveer 1000 á 2000 paar schoenen in de week.

De fabricage aan de loopende band.

In de mobilisatietijd voor de oorlog moest toch een groot deel van de productie komen uit orders van legerschoenen. Theo Pillen, die hier ook werkte van 1 februari 1937 tot hij in oktober 1942 voor de "Arbeids-einsatz" moest werken, wist zich te herinneren dat deze f 2,50 per paar kosten. Met Theo werkten hier o.a. ook, zo wist hij zich te herinneren, Frits Holweg, Johan Spekking, Frans Huinink, Bennie van Harxen, Gert Lurvink en Bennie Hanselman. Op het kantoor zaten Bernard (directeur) en Frans Pillen. Begin 1940 werd aan ± 60 mensen werk geboden.

Tijdens de oorlog kwam ook dit bedrijf een tijd stil te liggen vooral wegens gebrek aan materiaal. Wel werd er nog een tijdje een soort klompschoentje (kleppertje) gemaakt. In augustus 1945 kon de productie zo goed en zo kwaad als het ging, hervat worden. Men produceerde toen vooral damesschoenen.

Omstreeks 1954 trokken de gebroeders Pillen zich wegens hun vergevorderde leeftijd terug uit het bedrijf en werd het door de familie Pondes voortgezet. Na een gedegen technische opleiding in Waalwijk kreeg de heer Joop Pondes de dagelijkse leiding. Aangezien de buitenlandse concurrentie steeds groter werd, ging men zich specialiseren in semi orthopedische schoenen en gemakschoenen voor dames. Het bedrijf werd steeds ambachtelijker, maar wel met behulp van computer-gestuurde machines. Vanaf 1964 wordt de toepasselijke merknaam "ORTHO" gebruikt.

Het gebouw aan de Van Reedestraat 12 werd steeds ouder en slechter: de stukken steen vielen

zelfs uit de schoorsteen. Daarom moest er worden uitgekeken naar een ander gebouw. De jaren 1971/1972 kon het monumentale voormalige eierpakhuis van de firma Pondes worden overgenomen, alwaar men nog steeds gemakschoenen en semi-orthopedisch schoeisel produceert.

Veertig jaar lang heeft Joop Pondes samen met zijn vrouw het bedrijf geleid en in 1996 kon het door zijn dochter en schoonzoon worden overgenomen, zodat het met een nieuw en jong elan door de nieuwe eigenaar/directeur Jan Krooshof en zijn echtgenote kan worden voortgezet.

Het bedrijf heet nog steeds "Gelria" en staat aan de Varsseveldseweg op nummer 36.

Schoenfabriek "STERLI"

Laatste eigenaar H.M.J. Sterenborg aan de Broekboomstraat, geboren op 21 augustus 1909, overleden op 26 augustus 1996.

De overgrootvader van de laatste eigenaar was de stichter. Het was Johannes Bernardus Sterenborg. Deze J.B. Sterenborg, geboren op 31 oktober 1803, was ook reeds schoenmaker. Hij was eerst gehuwd met Johanna Frederika Bokkers, geboren op 10 maart 1808. Zij trokken omstreeks 1829 in bij haar moeder, Janna te Dorsthorst, weduwe van G.J. Bokkers. Ook woonden nog twee broers van de overledene, Otto en Gerrit Bokkers, in deze woning. Vanaf toen stamt de benaming Sterenborg-Bokkers. Uit het huwelijk met Johanna Bokkers werden vijf kinderen geboren. Johanna overleed op 9 november 1841 en Johannes hertrouwde met Johanna Meddeholt uit Winterswijk.

Zijn zoon Herman (J.H.) Sterenborg, geboren op 9 maart 1837 en overleden op 4 september 1926, had reeds, zoals zo velen in Lichtenvoorde, naast zijn boerenbedrijfje dat op het Molenveld aan het begin van de Broekboom lag, een schoenmakerijtje aan huis. Het was toen nog allemaal handwerk.

De schoenen werden verkocht aan de inwoners van Lichtenvoorde en omgeving, maar ook op de markten in steden als Bocholt, Doesburg, Zutphen en Doetinchem. Wel moest men in die tijd zelf op pad om het geld te innen.

Hermans zoon Bernard (J.B.) Sterenborg ging hier mee door. Inmiddels had de mechanisatie van het productieproces zijn intrede gedaan en werden er allerlei machines aangeschaft om het werk te versnellen. In de Geldersche Bode van oktober 1930 prijst hij zijn schoeisel aan als volgt:

"Chique afgewerkte Dames- en Heerenschoenen"

Duurzaam en solied - Zeer lage prijzen

bij

J. B. STERENBORG.

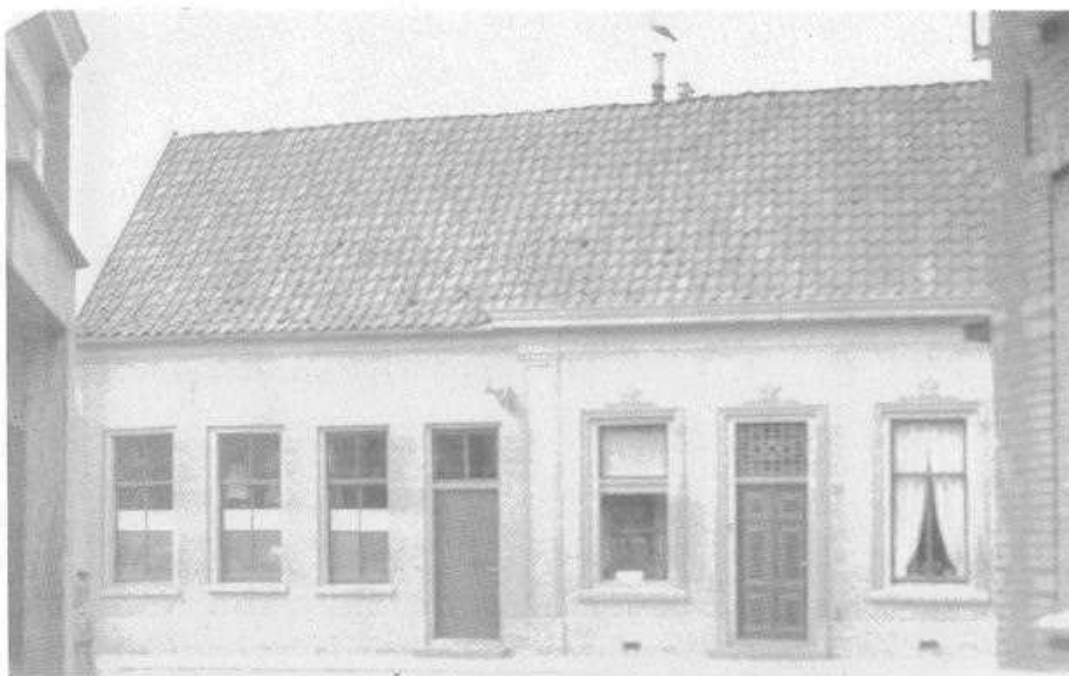
Schoenhandel en Reparatie

Broekboomstraat A63Lichtenvoorde

Herman Sterenborg, de zoon van Bernard (in de volksmond Bokkers), ging om het

schoenmakersvak te leren eerst een paar jaar (1922-1924) in de leer te Oudenbosch (N.Br.). Daarna werkte hij in zijn jonge jaren (vanaf 1924) ook nog een paar jaar op de schoenfabriek van H.B. Sterenborg, vooral om het vak verder te leren. Toen hij dacht genoeg geleerd te hebben, ging hij, zo tegen 1927, bij zijn vader in het bedrijf. Hij was gehuwd met Truus te Vregeler uit Eibergen.

Toen zijn vader op 26 januari 1940 overleed, ging hij voor zichzelf verder. Hij had zijn bedrijfje eerst in het oude boerenhuis aan de Broekboomstraat, ongeveer tegenover de toenmalige winkel van Jamin en de Molendijk (zie foto). Wanneer men voor het huis stond, was rechts het woongedeelte, in het midden was een winkeltje met een kleine etalage en links de werkplaats en magazijn.

Hier het boven omschreven pand aan de Broekboomstraat omstreeks 1940.

In de nacht van 30 op 31 januari 1950 brak er brand uit. De herbouw werd terstond ter hand genomen. Het bedrijfsgedeelte werd geheel nieuw achter tegen de perceelscheiding met de voormalige fabriek van Weijnenborg gebouwd. De winkel en het kantoor bleven nog aan de straatkant. Er werkten toen weinig mensen in het bedrijfje zelf: het merendeel van de arbeid werd geleverd door thuiswerksters.

Het bedrijf kreeg toen ook de naam "STERLI", wat staat voor "Sterenborg Lichtenvoorde". Het bedrijfje begon eerst met drie personeelsleden en breidde zich later uit tot 25 medewerkers. Er werden toen hoofdzakelijk kinderschoenen gemaakt, maar in bepaalde perioden ook sandalen en muiltjes.

In het begin van de jaren zestig werden er voetbalschoenen gemaakt van het merk "Abe Lenstra". De bekende voetballer van die naam kwam ook wel op bezoek en er was dan altijd veel belangstelling, vooral van de jeugd.

In de jaren zestig werd de ruimte aan de Broekboomstraat te klein en besloot men een nieuwe

fabriek te bouwen op het industrie-terrein aan de Lievelderweg/Nijverheidsstraat. Op 1 september 1964 om 11.00 uur werd door de 13-jarige zoon van H. Sterenberg, Benno, de eerste steen gelegd voor een nieuw gebouw. Hierbij waren buiten de familie aanwezig: de heren Kooijman, M. Paashuis en Lamens, namens de Gemeente, en aannemer Eekelder met zijn personeel.

Hier de familie Sterenberg; vader Herman, moeder Truus, de dochters Els en Marlies en zoon Benno die de eerste steen legt op 1 september 1964.

Enkele producten uit het assortiment van de firma "Sterli".

Op 12 juli 1965, de fabriek aan de Lievevelderweg was reeds enige tijd in gebruik, werd 's middags om drie uur het nieuwe bedrijfspand in het bijzijn van familie en genodigden officieel door burgemeester mr. F.J. Waals geopend. Hierna kon men het bedrijf bezichtigen. Tevens werd gevierd dat het bedrijfje 135 jaar bestond.

Het nieuwe bedrijf had een oppervlakte van vijfhonderd vierkante meter en een maximale capaciteit van 4000 paar schoenen per week. In die tijd werden er gemiddeld 2000 paar per week geproduceerd. Sterli fabriceerde toen voor 1/3 heren-sandalen en voor 2/3 kinderschoenen. Later werd dit assortiment nog uitgebreid met voetbalschoenen. Er werkten toen ongeveer 40 mensen. Een aantal jaren draaide het bedrijf goed, maar allengs werd het moeilijker zich in de zware concurrentiestrijd staande te houden. Eind 1970 hield het op te bestaan.

Schoenfabriek "WALICO"

De heer W.J.F. Griess, geboren op 11 maart 1925, werkte tot de opheffing bij schoenfabriek H.B. Sterenborg en ging toen over naar het nieuwe schoenfabriekje "STERLI" van Herman Sterenborg aan de Lievevelderweg.

De heer Wim Griess in zijn bedrijf, omstreeks 1980.

Toen ook dit ophield te bestaan, maakte hij samen met de heer A. Kiens uit Waalwijk plannen om voor zich zelf te beginnen. De heer Kiens wilde echter niet in de kinderschoenensector starten en toonde enige voorbeeld-exemplaren van schoenen waar, naar hij dacht, nog een markt voor was, n.l. een Zweedse muil en een herenbootie met porozool.

Hij vroeg Wim of deze te maken waren. Griess zag hierin geen probleem en binnen een week had hij de eerste monsters reeds gemaakt.

Het voormalige bedrijfspand van "STERLI" aan de Broekboomstraat stond nog steeds leeg. Na overleg met de eigenaar, H.M.J. Sterenborg, kon hij dit pand huren voor f 235,- per week. Enige machines uit de opgeheven fabriek huurde hij voor f 15,- per week. Zo werd 8 december 1971 het bedrijf "WALICO" opgericht. De naam staat voor "Waalwijk-Lichtenvoorde-Combinatie".

Onder de energieke leiding van Wim Griess, gesteund door zijn echtgenote Annie Wennekes, draaide het nieuwe bedrijf direct als een trein met de productie van de Zweedse muil en de herenbootie onder het merk "Eve & Adam". Na ongeveer een jaar namen zij de eerste twee werknemers al aan en werden in het fabriekspand aan de Broekboomstraat, met veel handwerk en de hulp van thuiswerkers en -werksters, kwaliteitsschoenen gemaakt.

Op de avond van het 25-jarig huwelijksfeest van Wim en Annie Griess, in oktober 1977, brak er brand uit in het bedrijfspand aan de Broekboomstraat. Het pand, de machines en de voorraden verbrandden geheel. De schade voor WALICO werd op enkele tonnen geschat. De werknemers, negen volledige arbeidskrachten en vier thuiswerkers, kregen hun salaris voorlopig doorbetaald van de verzekering.

Daar het voormalige pand van de houtfabriek Weijnenborg aan de Patronaatsstraat, dat door de N.V. Textielfabriek "De Batavier" uit Winterswijk gekocht was, en een aantal jaren als filiaal was gebruikt, toen leeg stond, kon Wim Griess dit pand huren.

Een greep uit de producten van het bedrijf "Walico".

Ongeveer drie jaar bleef het bedrijf in deze noodlocatie, toen kon er een nieuw bedrijfspand aan de Einsteinstraat no. 5 in gebruik genomen worden. Dit was in het najaar van 1980.

In de leeftijd van 60 jaar overleed plotseling de oprichter de heer W. Griess op 5 oktober 1985. Onder leiding van de heer Kiens wordt tot op heden (1998) het bedrijf voortgezet. De heer Kiens zorgt voor de verkoop. De dochter van Wim Griess, Esther Giesen-Griess, verzorgt de administratie en zijn broer Harrie Griess fungeert als bedrijfsleider.

Op 23 november 1996 werd het 25-jarig bestaan gevierd. Er waren toen acht medewerkers die met elkaar een 1300 paar schoenen per week fabriceerden.

Meekes Lederwaren en Fournituren B.V.

Het bedrijf was eerst eigendom van Johannes Henricus Antonius Hulshof, zoon van Henricus A. Hulshof en Geertruida M.H. Bloemen, geboren op 15 september 1893. Hij was gehuwd met Anette J. Schmeinck uit Velp.

Het bedrijf "**J. Hulshof's Lederwarenindustrie**" werd wel Hulshof "Liengros" genoemd. Deze bijnaam is waarschijnlijk ontstaan door het vroegere bedrijf "LIENGROS" (Lichtenvoorde Engros) dat handelde in huiden en dat als zodanig moest staan ingeschreven bij het Rijksdistributiekantoor voor huiden en leder. Het moest lid zijn van de "Huidenclub". Dit was tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918).

De heer en mevrouw J.H.A. Hulshof, hier in mei 1964.

Het lederwarenbedrijfje moet ontstaan zijn rond 1917. Eerst was het gevestigd in het pandje tussen café Pillen en het huis van de familie Eskes aan de Zieuwentseweg, waar later de Gebr. Pillen zaten. J.H.A. Hulshof verplaatste het bedrijfje naar een gehuurd pandje aan de Van Reedestraat (Achter d'n Tram) waar voorheen een timmerfabriekje van Straks gevestigd was. Het was gehuurd van de ernaast wonende familie Tanck. Hij maakte handmatig allerlei kleine leren artikelen, nodig bij het gasfitten en de watervoorziening (pompleer) van plantaardig gelooide tuigleer. Verder bestond het assortiment uit klompenriemen, ledergarnituren voor honden, diverse soorten koebanden, leren klompsokjes en z.g. klompschoenen van het merk ANET, een houten zool met teenleertjes erover, de z.g. kleppertjes.

Het bedrijf werd in 1962 door de heer De B.A.M. Meekes overgenomen. Het stond nog steeds aan de Van Reedestraat.

Het bedrijfje aan de Van Reedestraat zoals het er uit zag omstreeks 1967.

De heer Meekes was na zijn schooltijd een aantal jaren werkzaam geweest bij de confectiefabriek Sturka te Lieveelde, waarna hij een aantal jaren ernstig ziek was. Van 1955 tot 1962 werkte Meekes in het magazijn van de Schoenfabriek H.B. Sterenborg als opvolger van de heer Willem Kruip. Toen hij het bedrijfje van de heer Hulshof overnam, de voorraad en inventaris werd voor een bedrag van f 3091,- overgenomen, was slechts een gedeelte van het gebouwtje door hem in gebruik en was er nog geen telefoon.

Slechts een klein gedeelte van de oude inventaris en voorraad kon hij bij het begin van zijn productieproces gebruiken. Hij begon in de eerste tijd met de verkoop van enige artikelen van de collectie Hulshof, om dan vanaf 1963 een eigen assortiment op te bouwen. Eerst waren dat o.a. schoolartikelen zoals anti-slip slofjes voor de jeugd in diverse kleuren en maten (t/m 39), onder de merknaam BAMBO, verder sloffenzakjes, werkschortjes en kinderleidsels. Later werd dit uitgebreid met artikelen voor de landbouwer, de installateur, leren schaatsartikelen en verder allerlei soorten riemen, tuigjes en lijnen.

Na de overname moest de bedrijfsnaam van J. Hulshof nog 10 jaar gevoerd worden, vanwege bepaalde financiële afspraken, maar na het overlijden van de heer J. Hulshof op 12 juni 1967, kon na overleg met de erfgenamen eerder, dan na de afgesproken tien jaar, de eigen naam "Meekes Lederwaren en Fournituren" gevoerd worden.

In 1967 werd de productie overgebracht naar een werkplaats achter de woning van de nieuwe eigenaar op Molendijk 13. Dankzij de enorme inzet van hemzelf en zijn vrouw, Agnes Geuting uit Lieveelde, waarmee hij in 1964 getrouwd was, en die de administratie deed,

LEDERWAREN-INDUSTRIE

J. HULSHOF

DIR. B. A. M. MEEKES
Molendijk 13 - Tel. (05443) 1235
Postrekening 82 34 36
Bank: Rebo-Bank Lichtenvoorde
Rek.nr. 3361.20.699

Lichtenvoorde,

REKENING Nr.

B. A. M. MEEKES
b/o J. Hulshof Lederwarenindustrie
Molendijk 13 - Lichtenvoorde

te _____

Voor aan Ued. verkocht en geleverd per: _____ met _____ procent korting

Aantal	OMSCHRIJVING	Prijs	Bedrag
Bel 27	Boekelo 5428 - 1797 Nijn 200N Robbermond Meerdijk 70 - 01746 / 2448 <u>Laponder Beusichem</u>		

Op al onze overeenkomsten zijn van toepassing de Leverings- en Betalingsvoorwaarden voor Leder en Aanverwante artikelen; gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Tilburg.

Reclames uiterlijk binnen 8 dagen na ontvangst der goederen. Retourzendingen worden alleen na voorsafgsande correspondentie aangenomen. Emballage wordt tegen gefactureerde prijs teruggenomen, mits franco er in goede staat. Beschadiging of manco's aan zendingen zijn voor rekening van vervoerders. Geen korting op B.T.W. Zendingen boven f 250,— worden U franco toegesonden.

Een briefje uit het bedrijf met zowel de oude als de nieuwe naam.

BAMBO's overal gevraagd

Ondergetekende :

Naam : Chr. Meenterschool

Adres : Schoolstraat

Woonplaats : Sibculo

Datum : 10-8-69

Handtekening,

W. Tilburg
(Hoofd)

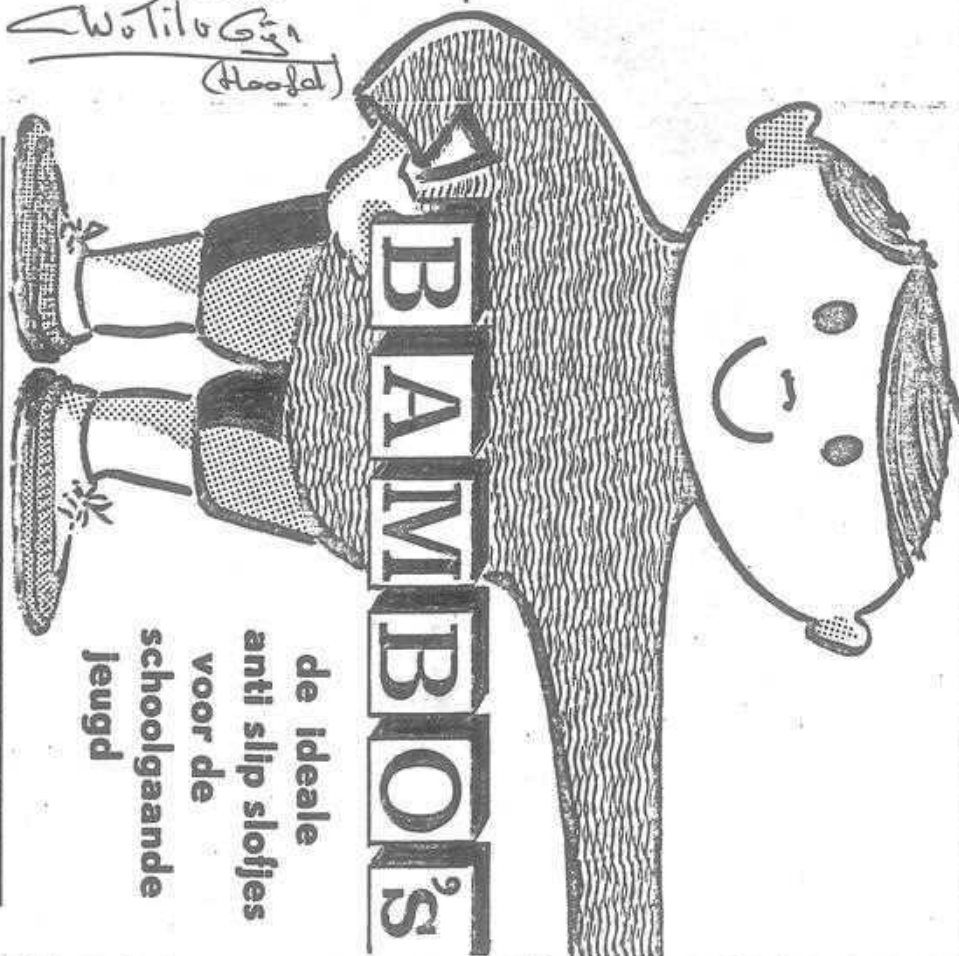
J. HULSHOF

lederwaren industrie

Dir. B. A. M. Meekes

molendijk 13 - telefoon (05443) 1235

LICHTENVOORDE

de ideale
anti slijp slofjes
voor de
schoolgaande
jeugd

J. HULSHOF
LICHTENVOORDE

lederwaren industrie
Dir. B. A. M. Meekes
molendijk 13 tel. (05443) 1235

Een folder/bestelformulier voor een van de producten uit het assortiment.

groeide het bedrijf voorspoedig en bleek deze ruimte na een aantal jaren te klein. Elf jaar later werd de huidige fabriek aan de Galileistraat 2 gebouwd en in gebruik genomen.

De B. Meekes in zijn nieuwe bedrijf maar hier met een oude machine uit het begin.

De bouw aan de Galileistraat geschiedde in drie fasen. De productiehal werd het eerst gebouwd in 1978, daarna een groot magazijn in 1987, waarvan een gedeelte verhuurd is. In 1992 werd tenslotte de kantoorruimte gebouwd voor de bestaande productiehal. Het assortiment bestaat tegenwoordig uit honderden artikelen in diverse kleuren en maten, die aan de man worden gebracht in een mooie overzichtelijke catalogus. Enkele speciale artikelen zijn bijvoorbeeld bekleding voor opvouwbare rolstoelen, tuig voor rugspuitapparaten, smidskleding, klauwschoenen enz. Een groot deel van de productie wordt geëxporteerd naar Duitsland, België, Noorwegen en diverse andere landen. Sinds 1997 is het bedrijf uitgebreid met een z.g. Safety Shop: op de bovenverdieping is een showroom gemaakt waarin artikelen zijn uitgestald die te maken hebben met de

veiligheid tijdens het werk, al dan niet voorgeschreven door de ARBO-wetgeving.

Meer dan 1300 verschillende artikelen zijn hier te koop. Vooral het bedrijfsleven is er zeer in geïnteresseerd.

De heer Meekes begon net als de heer Hulshof, alleen. Zijn eerste medewerker was in 1963 Jan Wamelink uit Vragender. Later kwam daar Tony Bremer bij. In de loop van 1994 is Meekes begonnen de leiding over te dragen aan zijn oudste dochter Karin en zijn schoonzoon Emiel Elschot. Zij hebben nu in 1998 de dagelijkse leiding. Nu werken er, naast de dagelijkse leiding, negen mensen in het bedrijf aan de Galileistraat en het lijkt nog een goede toekomst te hebben.

Lederwarenfabriek H.Th. Oostendorp

Hendrik en Marie Oostendorp woonden eerst met hun gezin op een boerderij aan de Dinxperloseweg te Aalten. In 1907 vertrokken zij naar Eibergen. Hier hebben ze tot 1924 op een boerderij gewoond bij Assinksbos (G2) te Rekken. Van Dorus Jansen (klompenmaker) kochten ze in 1924 de woning aan de Vragenderweg te Lichtenvoorde, alwaar weer het boerenbedrijf werd uitgeoefend. Ook werden er enkele kippenhokken bijgebouwd. In de oorlogsjaren begonnen Antoon, Johan en Bernard, de drie zonen van Hendrik en Marie, die het leerbewerkingsvak bij Hulshof geleerd hadden, in een van de kippenhokken met de fabricage van kleine lederwaren. Ze maakten van leerresten riemen, tasjes, portemonnees, portefeuilles, aktetassen enz.

Op de achtergrond het bedrijfe van de fam. Oostendorp aan de Vragenderweg in 1997.

Op het hoogtepunt van zijn bestaan telde het bedrijfe negen werknemers. De drie broers gingen tot op hoge leeftijd door met het bedrijf. In 1995 stopten ze met de werkzaamheden, omdat er geen opvolgers konden worden gevonden. Bernard was toen reeds overleden, Anton was reeds gestopt en Johan was al 84 jaar. In 1997 werd door bemiddeling van de dochter van Anton, de in het bedrijfe nog aanwezige "sectionaaltafel" en enige andere spullen aan het Leder- en Schoenenmuseum te Waalwijk aangeboden, deze verhuisden dan ook daadwerkelijk naar Brabant. De twee broers Johan en Anton waren toen 87 en 89 jaar.

Hulshof Koffers en Tassen B.V.

Herman (H.J.L.) Hulshof werd geboren op 23 maart 1863 als vijfde zoon van Harmanus Hulshof, herbergier op "de Klinke" en vleeswarenfabrikant, en Catharina Sengers uit Rotterdam. Hij was eerst medefirmant van het bedrijf H.A. Hulshof & Co. Stoom Leder- en Schoenenfabriek aan de Driehoek, samen met zijn broer Harry.

Toen deze op 26 mei 1914 overleed, zette hij aanvankelijk het bedrijf samen met Harry's zoon Herman (H.B.A.) Hulshof, die geboren was op 29 november 1888, voort. Omstreeks 1917 begonnen zij met het bouwen van een nieuwe specifieke zoolleerfabriek aan de Lievelderweg, juist naast de Nieuwe Baakse Beek.

In 1918 werd het bedrijf "**H.A. Hulshof's Vereenigde Fabrieken**" gesplitst. Herman, de zoon van de overleden oprichter, ging door met de bedrijven aan de Driehoek, n.l. de looierij van overleer en de schoenfabriek, terwijl Herman, de broer van de oprichter, die blijkbaar nog wel

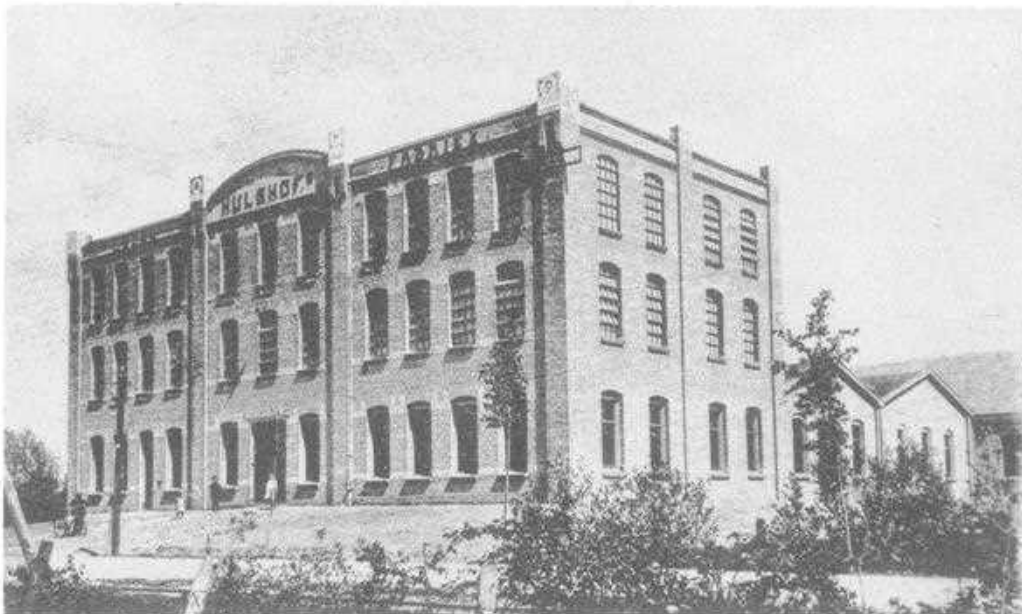

De heer H.J.L. Hulshof de eerste directeur

brood zag in het vervaardigen van alleen maar leer, verder ging met de juist nieuw gebouwde zoolleerfabriek aan de Lievelderweg. Tot 1922 werd hier alleen maar zoolleer vervaardigd. Dat het niet van een leien dakje ging en het een verschrikkelijk moeilijke tijd was, getuigt een citaat uit de notulen van een vergadering gehouden op 30 november 1920 dat zegt: *... "dat in verband met de verschrikkelijke malaise in de lederindustrie, de directeur en de commissarissen afzien van hun recht op salaris"...*

Herman (H.J.L.) Hulshof was gehuwd met Maria Cornelia Wiegerinck, geboren op 27 januari 1871 te Groenlo. Dit echtpaar had een aantal dochters en vier zonen: Harry (H.H.M.A.), geboren op 10 juli 1899, Herman (H.J.G.A.), geboren op 30 juni 1900, Theo (Th.H.A.), geboren 21 september 1903, en Vincent (V.M.A.), geboren op 6 februari 1910. Harry kreeg na zijn voortgezette schoolopleiding een verdere opleiding in Roermond en stond later in de burgerlijke stand vermeld als "boekhouder", maar kreeg daarbij waarschijnlijk ook nog een opleiding in de leerindustrie. Na zijn

voortgezette schoolopleiding schoolde Herman zich in Waalwijk in de leerbewerkingstechnieken. Hij huwde op 1 augustus 1927 met Victoria van Loon uit Waalwijk en Harry huwde

De nieuwe fabriek van Hulshof's Lederfabriek aan de Lievelderweg omstreeks 1919.

op 5 juni 1930 met Johanna Maria Eras uit Tilburg, weduwe van Antoon de Leeuw, waarvan ze reeds twee kinderen had, Antonius en Josephus.

Theo trouwde in 1930 met Elisabeth Schepers. Hieruit ontstonden de namen ter onderscheiding van de diverse families Hulshof: Hulshof-Van Loon aan de Driehoek, Hulshof-Eras aan de Lievelderweg (villa Mariënhof) en Hulshof-Schepers aan de Raadhuisstraat.

Na het overlijden van Herman sr. op 1 oktober 1922 werd het bedrijf aanvankelijk voortgezet door de zonen Herman en Harry, en later ook Theo. Hierdoor kreeg het bedrijf een driehoofdige leiding. Herman had de dagelijkse leiding over de looierij, de fabricage van zadeldekken en alles wat daarmee samenhangt en deed de verkoop. Harry leidde de metaalwarenafdeling, o.a. de fabricage van zadelonderstellen. Theo deed de afdeling reisartikelen, zoals koffers en tassen. Dit alles natuurlijk in nauw overleg met elkaar. Theo overleed vrij jong op 20 augustus 1948.

Vanaf 1922 ging het bedrijf naast het vervaardigen van plantaardig gelooid zool- en tuigleer, het looien van leer voor de eigen productie, ook fietstasjes voor het opbergen van reparatiespullen e.d. maken. Een aantal jaren later, omstreeks 1925, werd het assortiment verder uitgebreid met rijwieldekken (voor de zadels) en andere lederwaren zoals aktetassen, gordels en dergelijke. Het leer werd vervaardigd in de eigen looierij. Hiervoor werd ook chroomgelooid leer gebruikt.

Hier een blik in de afdeling waar de metalen delen van het zadel gemonteerd werden.

Vooraf de rijwielzadels sloegen enorm aan. Vanaf 1930 ging men de metalen delen zelf vervaardigen, voorheen kwamen deze uit Duitsland. Er werd dus een metaal-afdeling aan het bedrijf toegevoegd, zodat vanaf dat tijdstip de productie van rijwielzadels geheel in eigen huis kon gebeuren. Er werden niet minder dan vijftig verschillende soorten zadels gemaakt. Met

name het gezondheidszadel onder de merknaam "Hygia" kreeg grote bekendheid. Ook maakte men een speciaalmerk-zadel met de naam "Spiralto". Men vertelde ons, dat de door Hulshof geproduceerde zadels zo goed waren en zo goed bevielen, dat men, als de oude fiets wegge-daan werd, vaak het oude zadel op de nieuwe fiets zette. Zo kon het voorkomen dat men na de oorlog nieuwe fietsen zag met oude zadels uit de jaren dertig.

De zadels *Spiralto* en *Hygia*

De naam van het bedrijf werd in 1935 veranderd in Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek. Er werd vlak voor de oorlog zelfs een productie van 4000 zadeltasjes en 5000 zadels per week gehaald, waarvan een zeer groot deel bestemd was voor de export, o.a. naar Amerika.

In 1938 kwam er een nieuwe grote uitbreiding, door de bouw van een kofferfabriek met de nieuwste machines, zodat een productie van 2000 koffers per week kon worden gehaald. Hiervoor werd hardplaat, een soort geperst karton, en fiber gebruikt. Allerlei soorten en maten koffers werden er gemaakt, o.a. grote, stevige hutkoffers voor zeezeizen.

Hier een deel van de productie van de kofferafdeling, omstreeks 1950.

Hulshof's Leder- en
Metaalfabrieken

LICHTENVOORDE

Fabrikanten van

Zadels

(Speciaalmerk „SPIRALTO“)

Koffers

Tasschen

en

Lederwaren

Finis

REPUTATIE DOOR PRESTATIE

N.V. MACHINEFABRIEK

„FINIS“
ULFT

Fabrikante
van alle soorten

Slagerijmachines
Bakkerijmachines
Winkelmachines
Weegwerktuigen
Machines voor de groente-
bewerking
Grootkeukenmachines
Enz.

Nederlandsch fabriek - Het Kwaliteitsmerk
Stand „DETO“ No. 114-115

Coöp. Zuivelfabriek

LICHTENVOORDE

maakt

Roomboter

bekend om de

KWALITEIT

Hofleverancier van H.M. de Koningin

Bezoekt tijdens de
DETO - LICHTENVOORDE

onzen stand alwaar een
Eierpakkerij in volle werking is

Daar wordt dit product zoowel voor
binnenland als export verwerkt.

Hierbij wordt U getoond het schouwen,
sorteeren en stempelen op de nieuwste
machine.

Dit is voor U zeer interessant en leerzaam.
U zult hierbij door enkele vakmensen
worden voorgelicht op de juiste behan-
deling der eieren van producent tot
consument.

LEVER Uw eieren geregeld volversch
rechtstreeks of via verzamelaar aan den
HANDEL, welke U bij goede behandeling
der eieren absoluut de hoogste prijzen
garandeert.

DE EXPOSEERENDE EIERHANDELAREN

Een blad uit de Oost Gelderlander van 1946 met reclame voor de tentoonstelling DETO
waar ook Hulshof vertegenwoordigd was.

Tijdens een groot deel van de oorlog 1940-1945 lag de bedrijvigheid bijna geheel stil. Na de oorlog werd de productie weer langzaam op gang gebracht met hetzelfde assortiment. De omzet liep zodanig op, dat de eigen leerfabricage niet meer voldoende was en er zo nu en dan leer moest worden bijgekocht, o.a. bij de fa. Manders in Cuyk. Rond 1948 had men alweer bijna 200 werknemers in dienst. Deze kwamen ook uit omliggende plaatsen als Aalten en Bredevoort en werden met bussen van de firma Veldhuis gehaald en weggebracht.

Vanaf 1950 tot ongeveer 1965 produceerde men ook spinkannen van vulcanfiber voor de textielindustrie, eerst, tot ongeveer 1960, in de voormalige fabriek van Weijnenborg aan de Patronaatsstraat die men hiervoor gekocht had, en later in het eigen fabrieksgebouw aan de Lievevelderweg.

In 1953 kwam de derde generatie "Herman Hulshof" z'n opwachting maken in het bedrijf. Herman (H.H.C.), zoon van Herman Hulshof en Victoria van Loon, werd geboren op 11 november 1928, de dag dat prins-carnaval gekozen wordt. Dit werd hij niet, maar wel schutterskoning tijdens de kermis in 1974. Hij kwam te werken op de afdeling reisartikelen. Ook Joop de Leeuw, geboren op 19 juli 1925, de aangehuwde zoon van Harry Hulshof, kwam omstreeks 1950 in het bedrijf op de metaalafdeling.

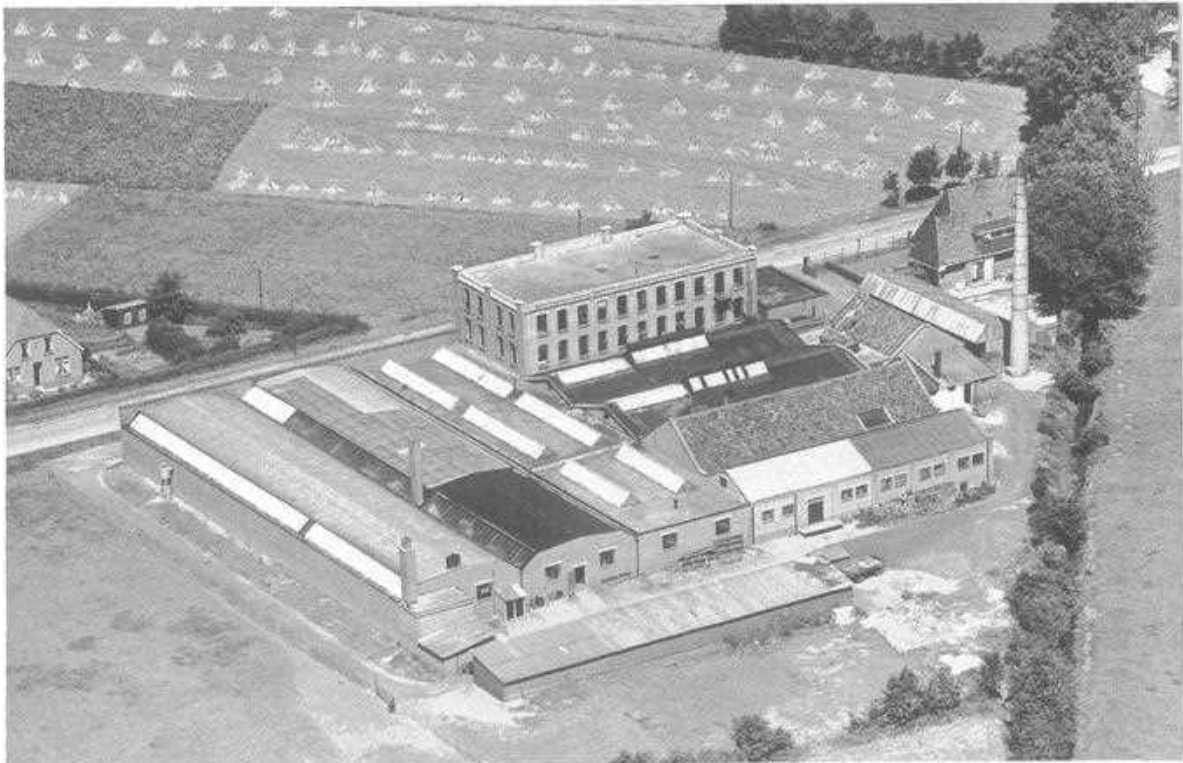
Herman Hulshof jr. (tweede van links) en Herman Hulshof sr. (rechts) bekijken met enige gasten leermonsters, omstreeks 1960.

In 1958 overleed Harry Hulshof, nog te jong, op 59-jarige leeftijd. De heer J. de Leeuw nam nu als directeur de leiding van de zadel- en metaalafdeling over. Omstreeks 1960 zag de leiding van het bedrijf er als volgt uit: Herman Hulshof sr. had de algemene leiding; Herman Hulshof jr. was hoofd van de looierij en afdeling reisartikelen; Joop de Leeuw was directeur van de sectie metaalwaren en zadelfabricage; de heer A. Wouters was hoofd administratie en

verkoop en de heer B. ten Holder, hier werkzaam sinds 1948, was verantwoordelijk voor de inkopen.

In 1960 werd wederom een looimeester aangetrokken, de heer Freek ter Weeme, voordien werkzaam bij Van Doorn de Greef in Waalwijk. Na de sluiting van de looierij kwam hij op de afdeling verkoop mede als opvolger van de heer Zeegers, wiens voorganger de bekende Antoon Wouters was (Longa-voetbal). Ook Hans Hulshof, de zoon van Theo Hulshof en Elisabeth Schepers, was midden jaren zestig een aantal jaren aan het bedrijf verbonden en wel aan de verkoopafdeling.

Maar de veranderende omstandigheden, de groeiende concurrentie en het gebruik van nieuwe grondstoffen, noodzaakte het bedrijf zich te bezinnen op zijn toekomst. Deze heroriëntatie leidde er toe dat er plannen werden gemaakt voor nieuwbouw en ook om te komen tot een fysieke scheiding van de metaalsector en het overige bedrijf. Dit laatste werd in 1963 gerealiseerd. De looierij werd gesloten en de metaalafdeling/zadelfabriek werd verzelfstandigd. De heer J. de Leeuw nam dit verzelfstandigde bedrijf, dat "N.V. Metaalwarenfabriek De Leeuw" ging heten, over. Hij nam ongeveer 75 personeelsleden mee.

Luchtfoto van het bedrijf omstreeks 1961, nog voor de nieuwe zadelfabriek gebouwd werd.

In 1963 volgde Herman (H.H.C.) Hulshof zijn vader op als directeur van het bedrijf "Hulshof Leder en Metaal N.V.", de derde generatie inmiddels. Er werkten toen ongeveer 60 personen. Vrij kort na het overdragen van de leiding, overleed Herman sr. (H.J.G.A.) plotseling op 30 augustus 1965, 65 jaar oud.

Vanaf 1965 werd het bedrijf drastisch verbouwd en gereorganiseerd en hadden de woorden "leder" en "metaal", die nog op de gevel stonden, in feite voor het bedrijf geen betekenis

meer, omdat het geheel omschakelde op de fabricage van koffers in allerlei soorten en maten en andere reisartikelen.

Wat produceerde men zoal?

Koffers, voor allerlei doeleinden, in leer, fiber en kunststof. Aan het eind van de jaren zestig, begin jaren zeventig werd de grens van de productie van 100.000 koffers per jaar overschreden.

Tassen, zoals actetassen en reistassen.

Kleine beklede zitmeubels als poefs enz.

Cassettedozen voor de blindenbibliotheek, gemaakt van fiber. En nog vele andere artikelen.

Ook naaimachinekoffers, vooral voor de fa. Beijer uit Lichtenvoorde. De eerste order van dit laatste product werd geplaatst in 1960 en omvatte 500 koffers. Naaimachinekoffers werden geproduceerd tot het eind van de jaren zeventig.

Het gebruik van leer was al steeds minder geworden en bij de nieuwe artikelen bijna niet meer aan de orde, omdat hiervoor allerlei andere moderne grondstoffen gebruikt werden. Het assortiment bestond uit speciale koffers voor het vervoer en opbergen van instrumenten en apparaten, ambassadeurskoffers, beauty-cases en luxe verpakkingen. Hulshof was toen uit die markt niet meer weg te denken. Men had een vaste stand op de jaarbeurs in Utrecht en was vertegenwoordigd op de bekende lederwarenbeurs in Offenbach (BRD). Directeur H. Hulshof is een aantal jaren voorzitter van de Nederlandse Bond van Koffer- en Lederwarenfabrikanten geweest en ook van de Nederlandse afvaardiging bij de Europese Lederwaren organisatie "CEDIM".

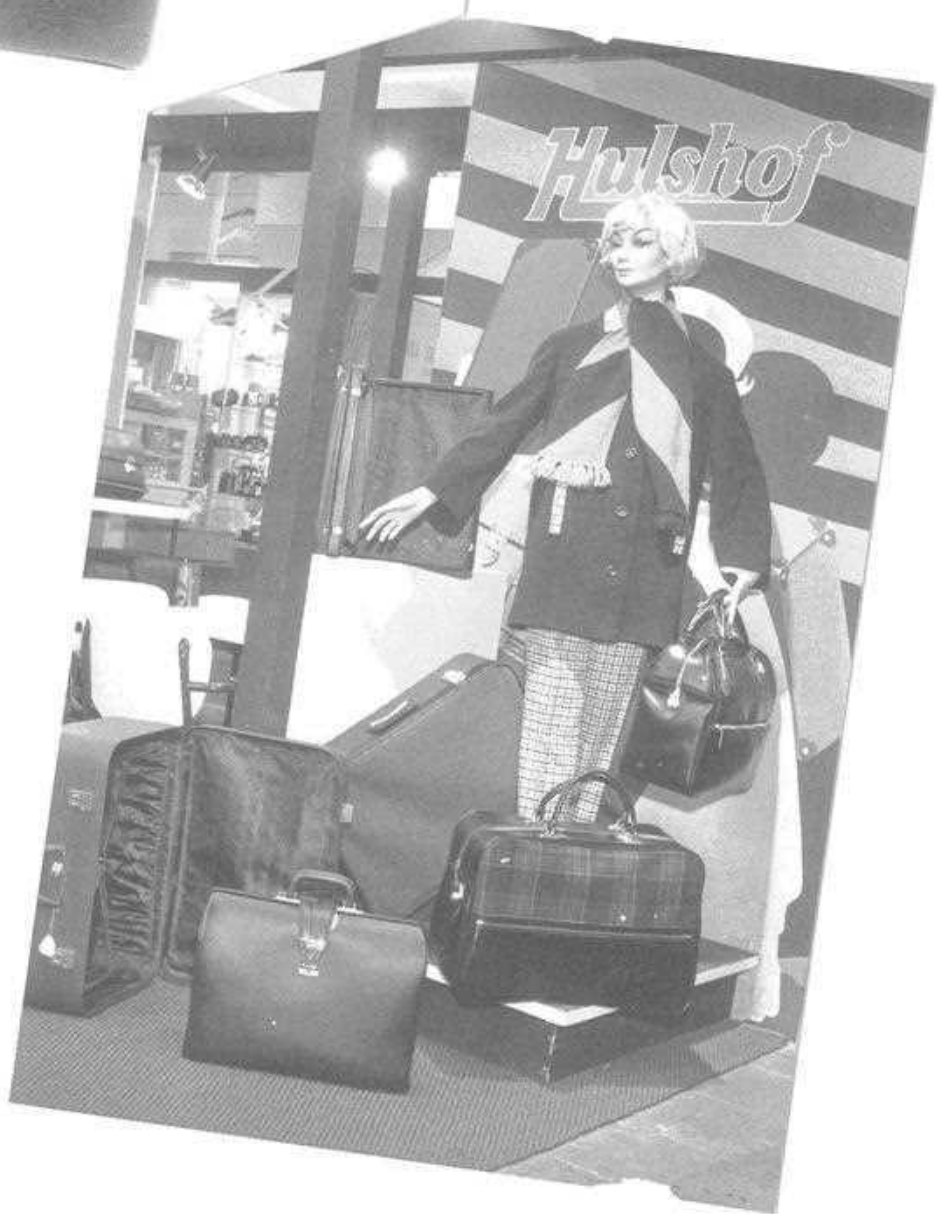
Directeur Herman Hulshof voert het woord bij de viering van het 50 jaar bestaan in 1968.

fellowship

Ladyship

Hulshof
Koffers

Hulshof

Een greep uit het
reisartikelen
assortiment.

In 1968 werd het 50-jarig bestaan gevierd met een feest en een diner dansant bij Erve Kots in Lieveelde, waar men met z'n allen met de bus naar toe ging. Er waren toen ongeveer vijftig werknemers. Het was (volgens onze informanten) een gezellig feest.

Op weg naar Erve Kots voor de viering van het 50 jarig bestaan van Hulshof Leder & Metaal.

Het feest is in volle gang, hier brengen de heren Wesselink, Fiering en Schutten een toost uit.

Bij de renovatie die in de jaren zestig werd doorgevoerd, veranderde ook het uiterlijk van het bedrijf. Doordat de looierij gesloten werd, was dit ook het einde van het "stoomtijdperk" voor het bedrijf. Op 23 augustus 1971 werd de ongeveer 23 meter hoge fabrieksschoorsteen met springstof geveeld. Het "leder" en "metaal" mocht nog op de gevel blijven staan. In 1973 werd de naam veranderd in B.V. Hulshof Handel en Exploitatie Maatschappij. Omstreeks 1976 werden de collecties "Wessels" en "De Gulden Stift" aan het Hulshof-pakket toegevoegd.

Op vrijdag 28 april 1978 vertrokken onder veel belangstelling een tweetal bussen, behangen met spandoeken en bezet met 88 personen, zijnde het personeel met aanhang van de B.V. Hulshof Handel en Expl. Mij., voor een vierdaagse reis naar Parijs. Deze reis werd aangeboden door de directie bij gelegenheid van de viering van het 60-jarig bestaan van het bedrijf. Op 1 mei na een reis vol plezier en boordevol met indrukken, werd het jubileum op feestelijke wijze afgesloten met een diner dansant in hotel "t Zwaantje". Ook de directeur Herman Hulshof vierde een jubileum, hij was namelijk 25 jaar in dienst van het bedrijf.

Nu draait alleen nog de kofferfabriek onder leiding van Eric (E.F.M.) Hulshof, geboren op 20 november 1961, zoon van Herman (H.H.C.) Hulshof, die (ook jong) overleed op 31 oktober 1985.

Vanaf het midden van de jaren tachtig werd overgegaan op de toelevering van professionele verpakkingen en koffers aan industriële afnemers, vooral voor vervoer en opbergen van kostbare apparatuur, zoals personal computers, telecommunicatie-apparatuur en medische apparatuur. Er wordt alleen op order geproduceerd en ongeveer de helft is bestemd voor de export.

Ook nu timmert dit bedrijf nog flink aan de weg, gezien de opdracht die het in april 1995 kreeg van de TV-omroep TROS en die perfect werd uitgevoerd. Het ging hier om een item voor het programma "Banana Split", waarbij een koffer gemaakt moest worden die, als hij in de kofferbak van een auto gelegd werd, "groeide", zodat men hem er niet uit kon nemen. Deze "groei" werd verwezenlijkt door een op afstand bestuurbaar hydraulisch uitschuifstelsel. Het hele bedrijf was in de studio getuige van de uitzending. Dit project gaf volgens directeur Eric Hulshof goed weer waar het bedrijf tegenwoordig mee bezig is: het aanbieden van een verpakkingsoptimalisatie op maat.

In 1996 kwam er een nieuwe bedrijfsstructuur: een holding. Een van de onderdelen van de holding is "**Hulshof Koffers en Tassen**". Zij noemen zich "De beschermende factor". Het bedrijf is gevestigd aan de Lievevelderweg, op nummer 72.

B.J. Boschker's Lederwarenfabriek

Dit bedrijf stond aan de Varsseveldseweg, tussen garage Knippenborg (nu garage Vos-Meekes) en stucadoorsbedrijf Van Halteren.

Bernardus Johannes Boschker werd geboren op 23 december 1898 te Putten, als tweede zoon van Johannes Boschker en Anna Maria Vos. Verder werden uit dit huwelijk nog geboren de kinderen: Johannes Theodorus in 1897 en Anna Maria in 1901, allen te Putten. Johannes

Boschker kwam al jong te overlijden en een paar jaar later op 23 september 1905, hertrouwde Anna Maria Vos met kleermaker Johannes Antonius Kortbeek uit Lichtenvoorde. Het gezin verhuisde in 1911 naar Lichtenvoorde en bewoonden het pand A265 aan de Varsseveldseweg. Hier had voordien de looier Hendrik ten Have gewoond. Inmiddels waren uit het huwelijk Kortbeek-Vos twee kinderen geboren: Hendrika op 19 april 1908 en Franciscus op 4 mei 1910.

B.J. Boschker omstreeks 1936

B.J. (Batjen) Boschker werkte een poos in een schoenen- en laarzenfabriek in Heveadorp (Gemeente Renkum) en kwam in 1925 als schoenmaker terug in Lichtenvoorde. Hij werkte daarna enige tijd bij Hulshof/Herwalt, o.a. als modelmaker. In 1936 begon hij met zijn halfbroer Frans Kortbeek een eigen bedrijf, waarin zij allerlei lederwaren gingen vervaardigen. B. Boschker had de technische leiding en ging ook de boer op voor de verkoop, terwijl Frans Kortbeek vooral de financiële en administratieve kant beheerde.

Volgens dochter Lenie Boschker was het vaak zo, aan het eind van de jaren dertig, dat er drie vertegenwoordigers/verkopers 's morgens vroeg door weer en wind op hun fietsje naar Lievelede traptten, daar op de trein stapten en verder het land in gingen om hun artikelen aan de man te brengen. Deze drie "musketiers" waren: Bernard Pillen, die voor "Gelria"-schoenen op pad ging, Johan van Lochem die HBS-schoenen en later voor PALO-artikelen probeerde te verkopen en "Batjen" Boschker die zijn eigen artikelen in den lande probeerde te slijten.

Omstreeks 1950 werkten hier o.a. Piet Hulshof, H. Hulshof, Rieky Venderbosch, Leis Lenderink en Willemien Klein Avink, laatstgenoemde werkte al vanaf het begin in het bedrijfje. De dames Klein Avink (Blommes, tegenover de fabriek) fungeerden ook als thuisnaaisters.

Het bedrijfje was specialist in de fabricage van handbeschermers voor op de fiets of op de motor. Verder maakte men fietstassen (dubbele en enkele), zadeldekjes, jasbeschermers en leren mutsen voor motorrijders of om in open auto's te dragen. Voor de klompen produceerden men leren klompsokken, klompriemen en kappen. Ook maakten ze: tassen, o.a. schooltassen en monstertassen voor het afnemen van de melkmonsters bij de boeren. Verder ook nog de ouderwetse beugelknip. Tenslotte werden er allerlei soorten riemen vervaardigd, van

Telefoon 0 5443 - 1370
b.g.g. 0 5443 - 1440

HULPMIDDEL BIJ HET VERVOER VAN ONGEVALSSLACHTOFFERS.

L.S.,

Als men nagaat hoe dikwijls tijdens het vervoer en behandeling van een patiënt overgetild moet worden, dan komt men aan een hoog aantal. Vooral voor een ongevalsslachtoffer is dit erg pijnlijk en kan dit ook - vooral als dit ondeskundig gedaan wordt - zeer nadelig zijn, b.v. bij bloeduitstortingen en botbreuken.

Om dit vake overtillen te verhelpen is er de „Bonifatius“ brancard. We maken deze brancard in twee soorten. Een van zwaar, bruin katoendoek en een van lichtgrijze „Bysonyl“, een soort nylon, hetwelk afwasbaar is. Zeer sterk materiaal met een draagkracht van 300 kg.

De lengte van de brancard is 188 cm. De breedte is 65 cm.

Aan de lange zijde zijn vier handgrepen, met leder versterkt, terwijl aan deze lange zijden een ruimte is gelaten, zodat er eventueel stokken of buizen ingeschoven kunnen worden, hetgeen het tillen vergemakkelijkt.

Nadat het slachtoffer op de „Bonifatius“ brancard is gelegd, kan deze met onze brancard op elke andere brancard worden gelegd. Ten eerste op de brancard van de ambulance auto. In het ziekenhuis aangekomen kan dus de patiënt blijven liggen en overgetild worden op de brancard van het ziekenhuis en vandaar zonodig op de Röntgentafel, behandelingstafel, operatietafel en zelfs met de „Bonifatius“ brancard in bed. Daar katoentoeën en Bysonyl Röntgenstralen doorlaten geeft dit dus geen bezwaar.

Voor proef hebben we verleden jaar een „Bonifatius“ brancard gezonden naar het Oranje-Kruis te 's Gravenhage. Ze zijn toen geprobeerd door verschillende ziekenhuizen in het westen van het land en doelmatig en van groot nut bevonden.

Zie verder ook de beschrijving in „'t Reddingswezen“ van juni 1967 door Dr. W. v.d. Slikke.

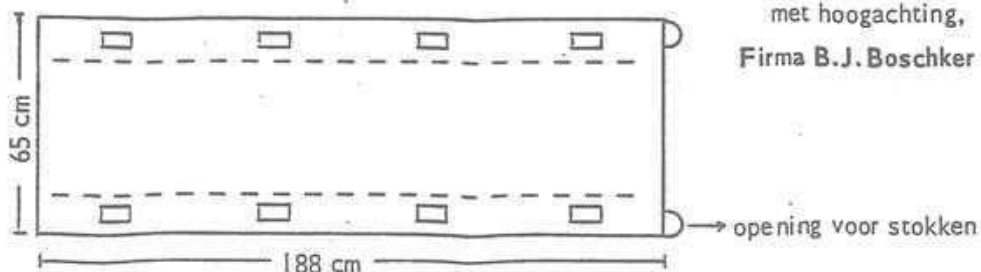
De grote voordelen van de „Bonifatius“ brancard zijn de goedkoopte en ze is gemakkelijk mee te nemen, daar men ze kan opvouwen.

Door aanschaffing van een „Bonifatius“ brancard kan men een ongevalsslachtoffer veel pijn en narigheid besparen.

„Bonifatius“ brancard, katoendoek a f 25,--
„Bonifatius“ brancard, „Bysonyl“ a f 32,50

Aanbieding: vrijblijvend Levering: boven f 150,-- franco
Omzetbel.: Inbegrepen Betaling: 8 dagen - 2 %
Levertijd: spoedig.

We tekenen inmiddels met vriendelijke groeten en zijn verder nog steeds met plezier tot Uw dienst,

Offerte voor de Bonifatius-brancard.

koehalters tot broekriemen toe. Alles werd altijd op order of bestelling geproduceerd.

In de oorlog werden er veel massieve fietsbanden gemaakt, van leerresten of oude autobanden, deze werden aan vele boeren geleverd in ruil voor toestemming om te jagen. B.J. Boschker was een verwoed jager.

Interieur van het fabriekje en een aantal werknemers o.a.; R. Venderbosch, P. Hulshof, H. Hulshof, W. Klein Avink en L. Lenderink.

Later werden veel dingen die aanvankelijk voor de motor gemaakt werden, ook voor de bromfiets gemaakt. Dit assortiment werd uitgebreid met windschermen speciaal voor deze bromfiets.

In de jaren zestig bracht men ook een nieuw soort brancard op de markt, deze had als merknaam de "Bonifatius"-brancard, de kosten ervan bedroegen; voor de Katoendoek f 25,- en de "Bysonyl" f 32,50. Of er veel van verkocht zijn is ons niet bekend.

Op 1 juli 1973 stopte B.J. Boschker met het bedrijf (Zie de brief op de volgende bladzijde). Frans Kortbeek overleed kort daarna op 16 juli 1973, 63 jaar oud. B.J. Boschker overleed bijna 10 jaar later, op 24 september 1982, ruim 83 jaar oud.

Firma "PALO"

De naam "Palo" staat voor Paasschens en Van Lochem, de namen van de oprichters. Johan (Jan) van Lochem werd geboren op 14 juli 1901, als zoon van Harmanus van Lochem en Gezina Kappers. Zij hadden een kruidenierswinkel aan de Lievelderweg. Herman stierf al jong in 1914. Johan werkte in z'n jonge jaren eerst een poos in Apeldoorn en toen hij in 1920 terug kwam, ging hij werken bij Schoenfabriek H.B. Sterenborg, eerst als kantoorbediende, later als vertegenwoordiger.

Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Noord-Oost Gelderland

(Aanwettelijk opgericht bij K.S. van 16 maart 1850. * Ingesteld bij de Wet van 26 maart 1920 (Stbl. 152), zoals deze aenderden is gewijzigd.)

●●●

Zutphen, Burg. Dijkmeesterweg 12. Telefoon 05750-9131*
Telefoon in 2e helft 1973 no. 19131 Telex 40255

De Heer Boschker

Postrekening 94 19 22
Bankier: Amro-Bank, Zutphen Rek.nr. 48 63 41 941
NMB, Zutphen Rek.nr. 69 14 63 704

Varsseveldseweg 26

Bij beantwoording wordt vermelding
van datum en kenmerk verzocht.

LICHTENVOORDE

Uw dagtekening en kenmerk;

Onderwerp:
Handelsregister.

Onze dagtekening en kenmerk;
1 februari 1974/H11150/85/JL.

De acceptgirokaart voor de betaling jaarlijkse bijdrage 1974 ontvingen wij van U terug met de mededeling dat Uw broer overleden was en dat de onderneming was opgeheven. In verband hiermede doen wij U hierbij een formulier model S toekomen en verzoeken U dit, op de aangegeven plaatsen ingevuld en getekend, per omgaande aan ons te retourneren.

Na overleg hebben wij besloten NIET tot invordering van de jaarlijkse bijdrage 1974 over te gaan, echter met dien verstande, dat U bijgaand formulier S binnen 14 dagen na dagtekening aan ons retourneert.

Wij hopen U hiermede van dienst te zijn geweest en verblijven,

KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN
VOOR NOORD-OOST GELDERLAND,
Adj. Secretaris,

Bijl.: form. S.
acc.girokaart.

All information is supplied with the greatest accuracy but without any responsibility.

Aanklachten worden niet buiten Wetten uitteit, jedoch ohne Gewähr.
Tous renseignements sont fournis avec grand soin d'exactitude, toutefois sans responsabilité.

Brief van K.v.K. aan B. Boschker met betrekking tot opheffing van het bedrijf.

Jos (A.C.) Paasschens werd geboren op 29 oktober 1898 te Waalwijk als jongste zoon van Cornelis G. Paasschens en Josephina Vingerhoets. Het gezin Paasschens was samen met de familie Hurkmans in april 1912 in Lichtenvoorde gekomen en zowel vader Paasschens als de drie zonen werkten bij H.A. Hulshof en Co. De familie woonde eerst in de houten noodwoningen, huisnr 168b, die Hulshof aan het begin van "Het Hof" had laten plaatsen. Vader Cornelis was snijder op de schoenfabriek, Cornelis (Nelis), de oudste zoon, werd later afdelingschef. De tweede zoon, Gerardus Cornelis (Gerritjen), werd chef van de looierij en Adrianus Cornelis (Jos) staat later geboekt als kassier op het kantoor bij Hulshofs Verenigde Fabrieken.

In 1938 begon deze Jos Paasschens samen met bovengenoemde Jan van Lochem een eigen bedrijfje. Zij huurden op 1 oktober 1938 het sinds 1 januari 1937 leegstaande voormalige bedrijfspand van de Schoenfabriek Gebr. Pillen aan de Zieuwentseweg. De huurprijs tot 30 september 1941 was de somma van f 5,42 per maand. Van 1 oktober 1941 tot 15 april 1950 bedroeg de huur f 8,- per maand.

De heer Jan van Lochem en zijn familie.

1956, in een pand aan de Patronaatsstraat. Dit was een werk-plaats welke lag achter het pand van de gebroeders Witte (borstelmakers). Voorheen had hier ook Arnold Stottelaar zijn werkplaats gehad, voordat hij naar de Markt verhuisde. In haar beste jaren had de firma "Palo" hier een man of zes aan het werk.

Tegen de tijd dat Jos Paasschens 58 jaar moest worden, werd het bedrijfje opgeheven en deed hij nog wel de boekhouding van het R.K. Ziekenhuis. Dit bleef hij doen tot ongeveer z'n zeventigste jaar. De bedrijfsmiddelen en resterende voorraden werden verkocht en de opbrengst gedeeld door de twee firmanten.

Rechts: De heer A.C. (Jos) Paasschens en zijn echtgenote omstreeks 1959.

Zij maakten hier hoofdzakelijk fietstasjes (tasjes, die achter aan het zadel bevestigd konden worden om het fietsgereedschap in op te bergen), allerlei soorten leren riempjes en andere kleine lederwaren.

Jos Paasschens deed de administratie en met een paar mensen de productie. Jan van Lochem regelde de verkoop. In het begin van de jaren veertig werkte hier ook Antoon Hund (bekend van de verkennerij).

In de oorlogsjaren werd het bedrijfje gedwongen een poos stil gelegd. Volgens zijn zoon Cor, werkte Paasschens in die tijd toch heimelijk op beperkte schaal door op de zolder van het huis van zijn schoonmoeder (de woning van de familie Lurvink, Oude Aaltenseweg 1). Vanaf deze tijd heeft hij naast dit werk ook gewerkt aan de boekhouding van het R.K. Ziekenhuis.

Na de oorlog heeft het bedrijfje nog een poos weer volop gedraaid, eerst weer in het pand van Pillen, daarna, van 1950 tot rond

Metaalwarenfabriek GELRE

Antonius (Antoon) Johannes Spexgoor, geboren in 1919, is de oprichter van het bedrijf GELRE. Hij leerde in 1935 als werknemer het vak van leerbewerker bij Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek aan de Lievevelderweg in Lichtenvoorde. Hij kwam op de afdeling zadelmakerij, waar hij meehielp bij de fabricage van rijwielzadels. Op een later tijdstip werd hij in dezelfde fabriek overgeplaatst naar de tassenafdeling.

Naast zijn reguliere werkzaamheden bij Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek begon Spexgoor in de avonden en op de vrije zaterdagmiddagen heel geleidelijk voor zichzelf.

Het oude Spexgoor-huusken aan de Winterswijkseweg in Vragender, omstreeks 1950.

In de werkplaats bij zijn huis vervaardigde hij aanvankelijk de snel slijtende heidebezems en heidehandstoffers, een product waar, van 1935 tot enkele jaren na de oorlog, veel vraag naar was, omdat door de oorlog het veel slijtvastere bamboe, de voornaamste grondstof voor de bezemindustrie, nauwelijks nog werd aangevoerd. Enige tijd na de oorlog geraakte de bezemfabricage door de weer op gang komende aanvoer van bamboe nogal abrupt in het slop. Dientengevolge schakelde Spexgoor over naar het vervaardigen van leerproducten. Hij maakte onder meer rijwielzadels, schaatsriempjes, aktetassen, schooltassen, zadeltasjes, waar het plakgereedschap in opgeborgen kon worden, portemonnees, portefeuilles en jasbeschermers.

Aan het begin van de jaren vijftig ging in Lochem de rijwielzadelfabriek "Gelre" failliet. Antoon Spexgoor nam de naam van de failliete firma over en zette in Vragender de productie van rijwielzadels voort. Vanaf die tijd had het bedrijf de wind mee en begon een periode van

forse groei. Deze groei werd nog versterkt door het faillissement van de fabriek van de heer J. de Leeuw (een afsplitsing van Hulshof's Leder- en Metaalwarenfabriek), waar ook rijwielzadels werden gemaakt. Het bedrijf in Vragender kocht uit de failliete boedel van De Leeuw enkele machines voor de fabricage van zadels en een partij halffabrikaten.

De periode 1970-1980 vormde het hoogtepunt in het bestaan van de Lederwarenfabriek Gelre. Het flexibele bedrijf had in die tijd op fulltime-basis vier man in dienst die vrijwel uitsluitend rijwielzadels maakten.

In 1975 kwam Alphonsus (Alphons) Johannes Bernardus Spexgoor, geboren in 1954, de huidige eigenaar, bij zijn vader in de leer. Na een ruime inwerkperiode besloten vader en zoon Spexgoor in 1980 als firmanten door te gaan. Toen Antoon in 1988 overleed, zette Alphons als overgebleven firmant de leiding van het bedrijf voort. Door de invoer van rijwielzadels uit de goedkoop producerende landen werd de concurrentiepositie van Gelre dermate ondermijnd, dat het niet langer verantwoord was om met de fabricage van hun producten door te gaan.

Heel geleidelijk stootte Alphons in 1991/1992 de fabricage van rijwielzadels en andere leerproducten af. Tegelijkertijd verlegde hij de kerntaken van het bedrijf naar de metaalsector waarbij de naam GELRE, inmiddels een begrip in oostelijk Nederland, werd aangehouden.

Samenstellers:

G.J.A. Eppingbroek, H.H.J. Bennink en I.H.H.M. Gregoor-Boschker.

Bronnen en Literatuur

H. Blink, Studiën over Nederzettingen in Gelderland,

H.B.A. Hulshof, Lichtenvoorde 1000 jaar.

Fons de Jong, Daniëlle Lokin en Willem Tesselting, Van Leder en Schoen.

H. Manschot-Tijdink, Jaarboek Achterhoek en Liemers no.14,

Archief van de fa. Hulshof/Herwalt.

Archief van de fa. Hulshof Koffers en Tassen.

Gemeente Archief Lichtenvoorde.

Tijdschrift voor Economische Geographie (1917)

Vakblad voor de schoenmakerij en den schoenhandel (1933)

Informanten:

De Heer W. Blok, Leder en Schoenen Museum te Waalwijk.

Mevrouw Lenie Boschker over Fa. B.J. Boschker;

Mevrouw E. Giesen-Griess over "Walico";

De heer B. ten Holder over Hulshof Koffers en Tassen;
De heer E. Hulshof van Hulshof Koffers en Tassen;
De heer H.A.Th. Hulshof van Hulshof/Herwalt;
De heer B.A.M. Meekes;
De heer C.W.M. Paasschens over "PALO";
De heer Th. Pillen over Gebr. Pillen;
De heer J. Pondes van schoenfabriek "Gelria";
De heer A.J.B. Spexgoor over "Gelre";
De heer F. ter Weeme over Hulshof Leder en Metaal;
Mevrouw E. Werners-Sterenborg over "Sterli";
De heer G. Willemsen over Oostendorp.

Foto's uit de collecties van:

H.H.J. Bennink, mevr. M. Blom, H. Bonnes, mevr. L. Boschker, G.J.A. Eppingbroek, mevr. E. Giesen-Griess, Mvr. G. Haeke-Ikink, B. ten Holder, E. Hulshof (Koffers), H.A.Th. Hulshof, B.H.W. van Lochem, B.A.M. Meekes, Fam. van den Mosselaar, C.W.M. Paasschens, Th. Pillen, mevr. E. Werners-Sterenborg en het Gemeente Archief.

Wij willen allen die op enigerlei wijze bijgedragen hebben aan het tot stand komen van dit artikel of de daarmee parallel lopende exposities in het gemeentehuis langs deze weg nogmaals van harte danken.

Een aantal van onze museale voorwerpen die betrekking hebben op de leerindustrie.

Over de Rivaliteit tussen Lichtenvoorde en Groenlo

Op 3 juni 1997 werd, in samenwerking met de Oudheidkundige Vereniging Groenlo en de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde, de eerste vergadering gehouden met als doel een boek te schrijven over de rivaliteit tussen Lichtenvoorde en Groenlo.

Voor Groenlo werd hieraan deel genomen door Harrie Blanken, bekend van verschillende publicaties, Edwin Grothe, Erik Mentink, Gerry Meulenbeek en Robert Wolterink. Deze vier laatsten zijn beter bekend als de 'Leeuwentemmers' die in 1996 onze leeuw van de kei haalden. Voor Lichtenvoorde namen aan de vergadering Max Wekking, Walter te Brake en Benno van Lochem deel, allen lid van de vereniging voor oudheidkunde.

Op 11 juli 1997 werd de Stichting 'Pas op de burens' opgericht. Onder de vlag van deze stichting zal een boek (dat nog geen titel heeft) worden geschreven over de onderlinge rivaliteit die toch verder terug gaat in de geschiedenis dan wij dachten. Allemaal kennen we nog wel de heldendaad van Joop Kruij, Leo Paashuis en Jos Dusseldorp en ook de voetbalwedstrijd tussen Grol en Longa was en is altijd iets bijzonders. Maar wie weet er dat in 1910 met veel tam-tam in Groenlo een luchtballon bij de gasfabriek zou op stijgen? Deze stunt ging niet door ging omdat er geen gas genoeg was? Toen is ongetwijfeld de uitdrukking 'Grolse wind' ontstaan. Ook de jarenlange strijd (van 1872 tot 1877) over de plek waar het treinstation moest komen is een symptoom van die rivaliteit. Dit alles en nog veel meer leek ons interessant genoeg om eens vastgelegd te worden in een boek over de geschiedenis van deze gezonde en vermakelijke rivaliteit van 1600 tot 2000. Daarin komen uiteraard de verhalen van de Lichtenvoordse kei en het beleg van Grol aan de orde.

Bent u geïnteresseerd in dit boek, dan kunt U het nu al bestellen door bijgaande strook in te vullen. Hoeveel bladzijden het boek zal beslaan, is uiteraard nog niet bekend. De prijs is dus nog niet bekend. De winkelprijs wordt rond de 25 gulden geschat. U, als lid van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde, kunt het boek met korting bestellen, als u nu intekent!

Dus als u meer wil weten over de geschiedenis van de rivaliteit en als u ook unieke foto's wilt zien van bijvoorbeeld de "roof" van het kanon, vul dan nu de bon in en stuur hem op naar B.H.W. van Lochem, Patronaatsstraat 32, 7131 CH Lichtenvoorde.

Schoenmaker, een ambacht toen en nu

Met als onderwerp 'Schoenmaker, een ambacht, toen en nu' verzorgde de heer J. Adema een lezing. Dit gebeurde op initiatief van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde. Een flink aantal leden en anderen toonden hiervoor op dinsdag 3 februari belangstelling. Getuige de bij opgravingen in Harreveld gevonden schoen, werd al vroeg leer gebruikt om de voeten te beschermen. Ook werd in 1776 een kalfsvlees gekocht van een 'sempbereider' of 'vellenlooier'.

Het maken van schoenen is technisch een ingewikkeld karwei. Op de eerste plaats dient de zool van het schoeisel velerlei soorten weer te kunnen doorstaan. Daarom worden onder- en bovenleer met pekdraad aan elkaar genaaid. De pekdraad wordt gemaakt van vlas, in elkaar gedraaid met pek verstevigd en via een varkensharen borstel gebruikt. Het varkenshaar wordt als naald gebruikt, terwijl elk gat moet worden voorgestoken met een els. Het aanbrengen van de 'loopzool' gebeurt met houten pennen, die in vooraf gemaakte gaatjes worden getimmerd. Bij verschillende van deze bewerkingen wordt water gebruikt, enerzijds om het leer te kunnen vormen, anderzijds om de houten pennen te laten zwellen, waardoor ze zeker op hun plaats blijven. De tijd om een schoen te maken werd eerder in dagen dan in uren gemeten. Ook in de industrie, in 1830 was er al een schoenfabriek in Lichtenvoorde, was het hele proces handwerk. Na 1875, toen in Lichtenvoorde de fabriek van Sterenborg werd opgericht, werden meerdere machinesoorten bedacht, die via een stoommachine werden aangedreven. Hierdoor werd de productietijd aanmerkelijk bekort. Naar de gemiddelden van de diverse soorten voeten, werden leesten gemaakt. Eerst van hout, tegenwoordig van kunststof. Tot ongeveer 1900 werden alleen rechte schoenen gemaakt, dat wil zeggen, voor beide voeten dezelfde soort schoen.

Momenteel zijn er nog maar twee schoenfabrieken in Lichtenvoorde. Dit is al wel eens heel anders geweest. Niet voor niets was Lichtenvoorde 'de Langstraat' van de Achterhoek, genaamd naar Waalwijk, waar volgens de geschiedenisboekjes ook veel schoenen vandaan kwamen. Ook vermeldde de heer Adema dat er legio uitdrukkingen een gezegdes in onze taal voorkomen, die stammen uit het schoenmakersvak, bijvoorbeeld: 'wie de schoen past, trekke hem aan'.

De opleidingen voor schoenmaker genieten aanmerkelijk minder belangstelling dan voorheen, net als de meeste technische opleidingen. Ook schijnt er verband te zijn tussen de conjunctuur en het animo voor het vak. Bij meer welvaart minder en bij minder welvaart meer interesse voor de opleiding. Dat dit jammer is voor de orthopedische schoenmakerij is duidelijk. Juist in deze sector is de vraag stijgend en daardoor wordt het gebrek aan opgeleide vakmensen sterk gevoeld. Zeker omdat het orthopedisch schoenmaken veel vakkennis wordt vereist en ook veel handwerk is.

Een erg interessante uiteenzetting, waarbij ook veel belangstelling was voor de getoonde grondstof, tekeningen en gereedschappen, die door de heer Adema waren meegebracht om zijn verhaal te verduidelijken.

H.J.M. te Brake

Excursie Textilmuseum in Bocholt

Op zondag 23 november 1997 organiseerde onze vereniging een excursie naar het Textilmuseum in Bocholt. De excursies waren de laatste jaren veelal op zaterdag, maar omdat dit museum ook op zondag open is, konden ook mensen die anders niet kunnen, deelnemen. Tijdens de rondleiding werd verteld, hoe door de op kolen gestookte stoommachine alle machines aandreef. In de machinekamer, een juweeltje van een stoommachine, draait alles even soepel en gesmeerd, bijna geruisloos. Onder de deelnemers werd gemompeld: "Waar zijn de Lichtenvoordse stoommachines gebleven?"

In de smederij was te zien dat een monteur een alleskenner moest zijn. Alle machines dienden in eigen beheer te worden gerepareerd, terwijl onderdelen ook zelf gemaakt moesten worden. Daarvoor waren wel boor- en freesmachine en zelfs een draaibank aanwezig. Ook dezen werden allemaal via drijfriemen door de stoommachine in werking gezet. In de weefzaal staan een groot aantal machines opgesteld. Een aantal machines om garens te behandelen, spoelen, pappen en twijnen. Dan de weefbomen of kammen om de ketting of schering op te zetten. In de vele typen weefgetouwen die liepen was een duidelijke ontwikkeling van het weven te zien. Van enkel schering en inslag, via het handmatig kleuren wisselen tot aan het jaquardweven toe. Uit de verhalen van de gids werd de situatie in de industrie, zoals die in de vorige eeuw en begin deze eeuw was, duidelijk. Hard werken, lange dagen onder vaak stoffige omstandigheden. Ook het kantoor ademt een lang verleden tijd uit, met oude attributen als een potloodslijper en duplicerapparaat

Na de excursie werd de koffie geserveerd in restaurant Schlosch Diepenbrock, in Barlo, tussen Winterswijk en Bocholt. Een mooie ambiance, hiervoor erg geschikt. Door de vroeg invallende duisternis, was het niet mogelijk om de omgeving te verkennen. Maar verschillende deelnemers, die nu de plek weten, zullen hier weer terugkomen om een wandeling te maken in dit prachtige landelijke gebied.

H.J.M. te Brake

Lezing mevrouw Beskers

Op uitnodiging van de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde, hield mevrouw R. Beskers uit Winterswijk een inleiding, geheel in dialect. Na aanleiding van het 125 jarig bestaan van de parochie Meddo heeft zijn veel archiefonderzoek gedaan en enkele boeken geschreven. Uit deze grote voorraad informatie bracht mevrouw Beskers een gedeelte tot leven door er op een boeiende manier in het dialect over te vertellen. Onder het grote aantal Winterswijkse buurtschappen, is Meddo het enige kerkdorp. Waarschijnlijk komt dit doordat tijdens de reformatie nogal veel Meddose katholieken in Zwillbrock bleven kerken, omdat het dichtbij was. De naam Meddo -Meddeho- kan afkomstig zijn van 'middenboogte', de hoogte tussen de hoogte van 'Vrene', Vreden en de 'valkeniershoogte' bij Corle. Het dialect aan deze kant van de grens gesproken, wijkt weinig af van het Nederduits, dat in Westfalen wordt gebruikt. Bijvoorbeeld de aankondiging van een verkoop bij 'keerzenbrandinghe' werd in de

heel streek begrepen. Dit houdt in dat de laatste bieder, voordat de kaars doofde, koper werd. Scholten waren de eigenaren van de grote hoeven. De mensen die er werkten waren over bet algemeen horigen, dus 'eigendom' van de scholten. Dat de horigen niet helemaal rechteloos zijn, kan blijken uit bet verhaal van mevrouw Beskers over de Drost van Bredevoort. Eens per jaar, op 12 apostelendag (12 juli) kwam de drost, vergezeld van een schrijver, naar scholte Rosen. Dan konden de horigen hun beklag doen. Later konden horigen ook eigenaar worden door het aanleggen van een 'kielspit', dit is een gegraven grens, en het bouwen van een 'hut'. Dit moest in een dag gebeuren, voor zonsopgang moest de schoorsteen roken. In het begin van deze eeuw worden deze hutten in de omgeving veel genoemd. In de vorige eeuw zijn de overige markegronden op een andere manier verdeeld. Ook de verhalen over de belastingen die moesten worden opgebracht, geven een goed beeld van bet leven in die tijd. Dat het beslist geen goede oude tijd was blijkt uit de vele klachten die werden geuit over de te leveren garven, tienden, hoenders en andere opbrengsten van het land. Smeuig kon mevrouw Beskers ook vertellen over de rechtspraak. Uiteraard gebeurden er ook dingen die niet door de beugel konden. Zo las ze een verklaring voor uit de archieven dat *'NN. vergangen vasselaovund gin gevechte of handwoppinge hef ehad'*. Een interessante avond met een gezellige vertelster.

H.J.M. te Brake

MIDDELEEUWSCHE SCHOENMAKERIJ.

Aanwinsten bibliotheek

In het afgelopen jaar 1997 mochten we de volgende aanwinsten optekenen.

Boeken

- Dialect-woordenboek "De Mens en de Wereld A".
Uit de "WALD"-serie van het Staring Instituut.
- Dialect-woordenboek "De Mens en de Wereld B".
Uit de "WALD"-serie van het Staring Instituut.
- Dialect-woordenboeken "De Mens A" en "De Mens B"
Ook uit de "WALD"-serie van het Staring Instituut.
- Fotoboekjes 1980 en 1984 van de Gemeente Lichtenvoorde en een 4-tal oude informatie-boekjes van de gemeente. Geschonken door de fam. Eppingbroek, Winterswijk.
- Familie-gedenkboek 500 jaar Voss-Vosch-Vos.
Door A.J. Vos. Geschonken door A.J. Vos.
- Vragender van verleden naar heden.
Geschreven en geschonken door H.H.J. Bennink.
- Een nostalgische gevel en het verhaal er achter. De geschiedenis van meer dan 75 jaar school en onderwijs in Harreveld. Door J. Overmars, A. Driessen, Th. Hogenkamp en J. Penterman.
- Nazareth. Bredevoort en zijn katholieken.
Door Jos Wessels.
- De Mölle IV. Verhalenbundel van G.A. v.d. Lugt.
- De Historie van Zieuwent. Door J. en R. Boekelder. Ontvangen van de fam. Polders.
- De Zwolse school. Over 75 jaar school in Zwolle bij Groenlo.
- Ach Lieve Tijd, De delen 2 t/m 15. 1000 jaar Achterhoek en Liemers. Totaal zijn dit 18 delen.
Door o.a. Streekarchivariaat regio Achterhoek.
- Kleine Reeks no.5. Verhalen over Stad en Heerlijkheid Borculo.
Uitgave Stichting Stad en Heerlijkheid Borculo.
- Jaarboek Achterhoek en Liemers 1998, nummer 21. Uitgave mr. H.J. Steenbergenstichting, van de Oudheidkundige Vereniging de Graafschap.

Periodieken

- De Schaorpaol no. 97 - 1 t/m 4. Periodiek van het Staring Instituut.
- Het Hoenderboom no.33 van 1996 en de nrs. 34 en 35 van 1997.
Periodiek van de Oudheidkundige Vereniging Zuwent.
- Freriksnieuws, no.79 van 1996 en no. 80 t/m 83 van 1997.
Periodiek van de vereniging "Het Museum" te Winterswijk.
- Old-Nee, no.47 t/m 50 van 1997. Orgaan van de Historische Kring Neede
- Old Ni-js, no.29 van 1996 en no. 30 t/m 32 van 1997 en Index op no.1 t/m 31.
Kroniek van Eibergen, Beltrum, Rekken en Zwolle.
- Kronijck van Deutekom, Salehem en oock van Gander, no.82 van 1996 en nummers 83 t/m 85 van 1997. Ontvangen van de Oudheidk. Vereniging Zelhem.
- A.D.W. van december 1996 en 1997 1 t/m 3.
Van de Historische Werkgemeenschap Aalten, Dinxperlo en Wisch.
- Gelders Erfgoed, 96/6 en van 1997 nummer 1 t/m 6. Van het Gelders Oudheidkundig Contact.
- Alledaagse Dingen, no. 96/4 en '97 no. 1 t/m 3. Orgaan van het Ned. Centrum voor Volkcultuur.
- Onder de Kroezeboom, van 1997, 14/1 t/m 4.
Orgaan van de Historische Vereniging Old Reurle.
- 't Meistersbenksken, no. 47 t/m 49. Orgaan van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap.

gesteld door A. Driessen.

- Verworven 49 dia-reproducties van foto's ter beschikking gesteld door: Hulshof/Herwalt (leerindustrie), Hulshof Koffers (leerindustrie), fam. Boschker (leerindustrie, kermis en diversen), fam. Nijs (Harreveld en afscheid hr. Nijs van de gemeente en diverse andere onderwerpen), fam. Iking (kermis), J. Wansing (zondagsschool) en G. Eppingbroek (molen Van Wijngaarden 30er jaren), B. van Lochem (Jan van Lochem en familie) en Gemeente Archief (diversen en leerindustrie).
- Vrij gekomen uit de expositie over de schoenindustrie-historie in het Gemeentehuis: 23 foto's (13x18) en 3 foto's (20x30).

Voor vragen of giften of beschikbaarstelling van foto's kunt u zich wenden tot de beheerder van ons foto/dia-archief:

de heer G.J.A. Eppingbroek, Koekoekstraat 16, 7102 AZ Winterswijk, tel 0543-515408.

Aanwinst Museale Voorwerpen

- Ontvangen van de heer H.M.H.M. Hulshof een vijftal houten pennen met touwtjes, vroeger gebruikt in de leerfabricage.
- Ontvangen van J. Pondes: Een stempelmal "Solidest" en een prijscourant/boekje van Schoenfabriek H.B. Sterenberg.
- Ontvangen van de heer M. Frenken een aantal monsterstukjes leer in de diverse bewerkingsfasen. (van fabriek Hulshof)
- Ontvangen van Leder- en Schoen Museum te Waalwijk, een leren riem gemaakt bij het bedrijfje van Oostendorp (Vragenderweg).
- Ontvangen van B.A.M. Meekes: Een folder van het artikel "Bambo's", schoolsloffen uit de jaren zestig en een boekje met Statuten en Huishoudelijk Reglement van de Ledervereniging uit 1917.
- Ontvangen van H.A.Th. Hulshof: Een programmaboekje van het bedrijfsfeest Hulshof/Herwalt in 1952, Feestgids voor het Zilveren Jubileum van directeur H.A.Th. Hulshof in 1977 en programmaboekje jubileumviering 100 jaar bedrijven Hulshof/Herwalt uit 1976.
- Ontvangen van E.F.M. Hulshof, van Hulshof Koffers: Een verslag-boekje van de viering van 60-jarig jubileum van Hulshof aan de Lievelderweg in 1978.
- Ontvangen van H.H.J. Bennink (Eibergen): Een zadel gemaakt bij Hulshof's Leder en Metaal, model Hygia No.1.

Alle gevers van boeken, tijdschriften, foto's, dia's of andere voorwerpen nogmaals onze hartelijke dank.

G.J.A. Eppingbroek

Personalia

In de periodiek no. 35 van januari 1997 stond een saldo van 152 leden vermeld (opname per 1 december 1996). Uitgaande van deze stand zijn er in het afgelopen jaar (1997) de volgende mutaties in ons ledenbestand geweest.

Nieuwe leden.

W. te Brake	Patrijsstraat 23	Lichtenvoorde
M.P.A. Wekking	Aaltenseweg 12/1	Lichtenvoorde
H.W. Ikink	Pastoor v.d. Voortlaan 11	Heeze
B.J.J. Ebberink	Lankforst 2720	Nijmegen
J.A.G. Pondes	Mercurius 40	Lichtenvoorde
L.G.M. Beuting	Heckinckstraat 87	Lichtenvoorde
M.M.J. Klein Gunnewiek	Patronaatsstraat 34	Lichtenvoorde
M. Oonk	Schatbergstraat 43	Lichtenvoorde
D.A.H. van Schaick	Scholeksterstraat 13	Lichtenvoorde
Mevr. W.B.M. Stortelder	Prinsenhof 16	Elst
H.A.Th. Hulshof	Dijkstraat 35	Lichtenvoorde
A.P. Wijnen	Van Raesfeltstraat 33	Lichtenvoorde
A.F.M. te Brake	Gruttostraat 8	Lichtenvoorde
J.A.B. Wolf	Valkenberglaan 41	Apeldoorn
Wout Steentjes	V/d Meer de Walcherenstr. 20	Lichtenvoorde

Wij wensen allen nogmaals van harte welkom in onze vereniging.

Overleden.

Geen.

Bedankt.

Fam. V. Wekking	Strausstraat 10	Lichtenvoorde
L. Ikink	H. Harmsenstraat 30	Lichtenvoorde
L.W.M. Willemsen	Varkensmarkt 22	Lichtenvoorde
Mevr. S.D. Rösner	Goudsbloemstraat 17	Zelhem
Fam. A. Polders	Brechtstraat 3	Lichtenvoorde
Stichting Deltaland	Broekboomstraat 31	Lichtenvoorde
Mevr. R. Lelivelt	Middachtenstraat 41	Lichtenvoorde

Adreswijziging.

Naam	Nieuw adres	
B.H.M. te Vaarwerk	Samuelskamp 7	Eibergen
W. Huinink	Strausstraat 8	Heesch
A.J. Harbers	Varsseveldseweg 7-22	Lichtenvoorde
F.M.M. Willems	Weezenhof 45-13	Nijmegen
L.G.M. Beuting	Het Brook 11	Lichtenvoorde

Na verwerking van deze mutaties hebben we per 1 januari 1998 160 leden, waarvan 42 van buiten de gemeente.

Hierbij verzoek ik alle leden dringend bij eventuele adreswijzigingen of andere mutaties, zoals opzegging of aanmelding van nieuwe leden, dit tijdig en schriftelijk door te geven aan de secretaris

A.W. Driessen
Schatbergstraat 60
7131 AS Lichtenvoorde
tel. 0544-372823

G.J.A. Eppingbroek

Adressen bestuur Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde:

A.J. Vos <i>voorzitter</i>	Patronaatsstraat 43	7131 CE Lichtenvoorde	tel. 0544-375326
A.W. Driessen <i>secretaris</i>	Schatbergstraat 60	7131 AS Lichtenvoorde	tel. 0544-372823
G.J.A. Eppingbroek <i>penningmeester</i>	Koekoekstraat 16	7102 AZ Winterswijk	tel. 0543-515408
H.J.A. te Brake <i>werkgroep excursies</i>	Verdistraat 9	7131 AS Lichtenvoorde	tel. 0544-372117
H. Bennink	Polbrug 10	7152 AZ Eibergen	tel. 0545-474736
I.H.H.M. Gregoor-Boschker	Lindeboomweg 14	7135 KG Harreveld	tel. 0544-374720
H.J. Krabbenborg <i>werkgroep streektaal</i>	Boschlaan 3	7131 RA Lichtenvoorde	tel. 0544-371936
B.H.W. van Lochem <i>werkgroep genealogie</i>	Patronaatsstraat 32	7131 CH Lichtenvoorde	tel. 0544-378393
G.A.Th.M. Nijs <i>werkgroep archeologie</i>	Past. Sandersstr. 13	7131 BT Lichtenvoorde	tel. 0544-376947
J.C. Wansing <i>bibliothecaris/verkopen</i>	Wilgenstraat 6	7131 ZP Lichtenvoorde	tel. 0544-374299

Redactieadres:

G.A.Th.M. Nijs Past. Sandersstr. 13 7131 BT Lichtenvoorde tel. 0544-376947

Internetpagina:

<http://home.wxs.nl/~vol.html>

*Wanneer u vragen heeft over de geschiedenis van onze gemeente,
aarzel dan niet met een van bovenstaande personen contact op te nemen!*

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013